

www.unijakm.org

УНИЈА

ИНФО

 UNHCR
The UN Refugee Agency

Број 70-71.

Год. VII

Београд

јул-август 2010.

Бесплатан примерак

ISSN 1820-3531

Издавање овој Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице (UNHCR)

ОБНОВЉЕНА ЦРКВА СВ. ЂОРЂА У ПРИЗРЕНУ

МИНИСТАР ГОРАН БОГДАНОВИЋА ПРИЛИКОМ ПОСЕТЕ ПОВРАТНИЧКИМ СЕЛИМА У МЕТОХИЈИ ОБЕЋАО СРЕДСТВА ЗА КУЋЕ И ПОЉОПРИВРЕДУ

Горан Боџдановић позвао Албанце да прихвате руку помирења, а мештанима села у Осојанској долини обећао да ће Влада издвојити 10 милиона динара за развој пољопривреде...

стр. 3

БОШКО ЛАТКОВИЋ, НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ

НАКНАДЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ ИРЛ

Национална служба за запошљавање (НСЗ) у досадашњем периоду када су у питању расељена и избегла лица, имала је двојаку улогу, једна се односи на накнаде, а друга на запошљавање ИРЛ...

стр. 6

ЖЕНЕ ЧУВАРИ СРПСТВА У ЂАКОВИЦИ

ПОНОВО ЗВОНЕ ЂАКОВИЧКА ЗВОНА

У њој новоосађене цркве поново живе Полексија Кастраћковић-Пољка, Нада Исаиловић, Васиљка Перић и Љубица Мијовић, не желећи да напусте родни ђрад...

стр. 12

САША РАШИЋ МИНИСТАР ЗА ЗАЈЕДНИЦЕ И ПОВРАТАК ПРЕМАШИЋЕМО ПРЕДВИЂЕНИ БРОЈ ПОВРАТНИКА

Задовољан сам оним што смо урадили, иако увек може више. Ако погледамо бројке оних који су се вратили, не можемо њима бити задовољни...

стр. 15

КАКО РЕШИТИ ПРОБЛЕМ РОМСКОГ КАРТОНСКОГ НАСЕЉА "ЈУЖНА ОБИЛАЗНИЦА" У КРАГУЈЕВЦУ

ХУМАНО ПРЕСЕЉЕЊЕ

Савет за миграције општине Крагујевац донео је одлуку о расељењу нелегалног ромског насеља које се налази на јужној обилазници Крагујевца, по коме је уопштено добило и име...

стр. 22

ПОСЕТА РАСЕЉЕНИХ СЕЛУ ДОЈНИЦАМА НАЈВИШЕ СТРАДАЛОМ У НЕМИЛИМ ДОГАЂАЈИМА 1999. ГОДИНЕ И ПОРЕД СВЕГА ЖЕЛИМО ДА СЕ ВРАТИМО

Након 11 година од егзодуса, мало је месџа на Косову и Метохији које расељени нису успели да обиђу, једно од њих је Дојнице...

стр. 27

ИЗ ДЕЧЈЕГ УГЛА

СУСРЕТ СА ЗАВИЧАЈЕМ

Свако памти свој завичај по нечему лејом, дружењу са пријатељима, шетњама по ђраду, старим зградама и споменицима, кршћењу, рођенданима, првој лушци, бициклу, првим сузама...

стр. 29

МИНИСТАР ГОРАН БОГДАНОВИЋ ПРИЛИКОМ ПОСЕТЕ ПОВРАТНИЧКИМ СЕЛИМА У МЕТОХИЈИ ОБЕЋАО

СРЕДСТВА ЗА КУЋЕ И ПОЉОПРИВРЕДУ

Министар за Косово и Метохију Горан Богдановић позвао Албанце, током ове посете, да прихвате руку помирења. “Србија ће наставити политику мира, толеранције и суживота на Косову и Метохији”, рекао је у селу Осојане код Истока, где је обележено девет година од повратка Срба у то метохиско село. Богдановић је најавио да ће Влада издвојити 10 милиона динара за развој пољопривреде у повратничким селима општине Исток.

Осојане

У посети повратницима у Осојану, Жачу и Горњем Драгољевцу, у општини Исток, били су и државни секретар у министарству **Оливер Ивановић**, као и владика липљански **Теодосије**.

У 13 села општине Исток од 2001. године до данас вратило се око 1700 Срба, а постоји велики број захтева за повратак.

СЛАВЉЕ НА СЛАВУ

Повратници у српском селу Осојане код Истока обележили су сеоску славу Свету Петку и девет година од организованог повратка. Они су се како тако већ

Добродошлица гостима

снашли. Имају школу и друге пратеће службе, док у околини има села где повратници већ неколико месеци живе под шаторима.

У самом Осојану у школу иде 70 ученика, основаца и средњошколаца, а још 30 ђака и студената из села уче у Косовској Митровици. У организацији УНХЦР-а и УНМИК-а 2001. године, када је организован први повратак, у Осојане су се вратили представници 58 породица. Данас у селу живи око 400 повратника у 100 домаћинства. Била је то прилика да се на деветогодишњицу првог организованог повратка у Метохију окупе и повратници из осталих села општине Исток.

Школа у Осојану

ЕКОНОМСКИ ОПСТАНАК

Повратника у околини Истока има у 13 села, истакао је председник српске општине **Драгољуб Репановић**, рекавши да за повратак није само довољно саградити људима куће, већ и улагати у њихов економски опстанак

“Министарство за КиМ у последњих седам месеци уложило је 10 милиона у развој путева у општини и развој комуналног предузећа, а много је издвојено и за социјално угрожене. Имамо намеру да збринемо 15 до 20 породица повратника, тако што ћемо покренути производњу јагода. Анализирали смо шта можемо да урадимо и одлучили смо се за садњу јагода, које се могу продати и на Косову и шире “, рекао је министар Богдановић.

Државни секретар **Оливер Ивановић** најавио је да ће Београд ове јесени почети изградњу обданишта у Осојану, а да је за школску 2011/2012. годину у плану изградња Дома за ученика средње пољопривредне школе у коме би живели српски ђаци из општина Клина, Исток и Пећ, а и шире.

У Осојану је било весело. Након славског ручка, повратницима је организована и забава.

У ЖАЧУ ОЧЕКУЈУ КОНКРЕТНУ ПОМОЋ

За разлику од Осојана повратницима у Жачу, неколико километара даље, није до забаве.

Они већ пети месец проводе под шаторима. Граде им куће, али им треба и нека гаранција сигурног опстанка. Повратници у селу Жач рекли су Богдановићу да су тензије смањене и да очекују помоћ од Србије, која

Уочи свечаној ручка

је за сада изостала. Министар је најавио да ће Влада Србије повратницима изградити пет кућа, уз оне чију градњу финансирају косовске институције. Богдановић је похвалио косовске институције за смиривање тензија у селу Жач, која је настала након повратка Срба у то село, када их је група Албанаца више пута каменовала и пуцала на шаторе у којима су били смештени, тако да

Зграда оштинe у Осојану

је проблем доспео у Савет безбедности Уједињених нација.

РУКА ПОМИРЕЊА

Министар је из села послао поруку Албанцима да су њихове комшије Срби повратком у своје куће пружили руку помирења и да је сада на Албанцима да то прихвате.

“Све проблеме које имамо морамо да решавамо на миран и трезвен начин. Судбина нам је одредила да живимо заједно, једни поред других и у нашем интересу је да то што пре схватимо”, рекао је министар. Према његовим речима, Србија и косовски Срби су спремни на компромис и на разговор о свим проблемима, јер се само разговором они могу превазићи, што је јасна политика Владе Србије и Министарства за Косово и Метохију.

У Горњем Драгољевцу повратници су изнели да немају проблем са комшијама Албанцима, али да су незадовољни темпом обнове кућа коју ради косовско Министарство за повратак и заједнице. Богдановић је обећао повратницима у Драгољевцу једнократну помоћ од 20.000 динара по домаћинству и помоћ за јесењу сетву - семе и ђубриво.

Припремио: Милан Кончар

БЕЗ ПОДЕЛЕ КОСОВА

Министар Богдановић са њредставницима села

Министар за Косово Горан Богдановић изјавио да држава нема тајну политику по питању Косова и да се не преговара о подели Косова. “Подела Косова не само да није у плану, већ и приче о подели Срба на оне јужно и северно од Ибра само штете нашој борби у очувању Покрајине. Да будем јасан, за нас је Косово део Србије”, рекао је Богдановић. Он је негирао да постоје планови за формирање аутономије на северу Косова, где већинско становништво чине Срби, и додао да те приче лансирају Албанци како би дезоријентисали српску заједницу и обесхрабрили оне у остатку Покрајине.

“Јасно је да је та прича неозбиљна, поготово што Србима на северу није потребан било какав вид аутономије јер, осим што је тај део Косова настањен већинским српским живљем, они се ослањају на своју државу”, рекао је министар Богдановић.

САОПШТЕЊЕ ЕПАРХИЈЕ РАШКО-ПРИЗРЕНСКЕ ПОВОДОМ ОДЛУКЕ КFOR-А ДА НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ СВЕТИЊЕ СПЦ ПРЕДА НА ЗАШТИТУ КПС-У

УГРОЖЕНЕ СВЕТИЊЕ

Одлука команданта КFOR-а, немачког генерала Маркуса Бенџлера, да изврши “предају” заштићене манастира Грачанице Косовској полицији и тиме зајочне процес преношења одговорности за заштићену најзначајнију светиња Српске православне цркве на Косовску полицију, у великој мери ће угрожити безбедност српских православних светиња на Косову и Метохији.

И поред виšekратних упозорења да Косовска полиција не ужива поверење ни Српске православне цркве ни српског народа на Косову и Метохији, због свог досадашњег односа према рушењу и уништавању српских светиња, нарочито у мартовском погрому 2004. године, донета је ова одлука највиших структура НАТО савеза, очигледно политички мотивисана како би се из Покрајине свету послала порука о наводном побољшању безбедносне ситуације и прикрила горка истина о озбиљним кршењима људских права и верских слобода.

СТАВ СИНОДА

Став Светог Синода Српске православне цркве и Епархије рашко-призренске јесте да ће укидањем сталног присуства КFOR-а испред преосталих осам манастира на Косову и Метохији који су се до сада налазили под његовом заштитом бити угрожена и њихова безбедност и безбедност монаштва у њима, што се од стране КFOR-а и даље игнорише. Јасна порука Српске православне цркве највишим представницима НАТО-а да би таква одлука била преурањена и ризична пренета је, у више сусрета са највишим званичницима Алијансе, генералном секретару НАТО-а **Расмусену**, амбасадорима Северно-атлантског

савета и врховним командантима НАТО-снага у Европи, америчким адмиралима **Ставридису** и **Фиццерадлу**. Зато, гледано у овом контексту, громогласно објављивање “предавања манастира Грачанице Косовској полицији” представља пропагандни потез команде КFOR-а јер Косовска полиција не може да обезбеђује српске манастире без сагласности Цркве нити ће та “заштита” имати икаквог ефекта. НАТО званичницима је пренет чврст став Цркве да ће бити приморана да светиње које више не обезбеђује КFOR сама додатно обезбеди строжим режимом према оним посетиоцима који не долазе предвођени свештеницима и са благословом Цркве, постављањем бодљикаве жице и градњом нових зидова којима би се објекти боље заштитили.

ОДЛУКА БЕЗ САГЛАСНОСТИ

Ова одлука команде КFOR-а донесена је без сагласности Српске православне цркве. Она дестабилизује безбедносну ситуацију у Покрајини, ремети односе између СПЦ и КFOR-а, уноси додатно неповерење српског народа у спремност међународних мировних снага да непристрасно и објективно обављају своје дужности и, дугорочно, угрожава опстанак наших манастира на Косову и Метохији, као и живот, слободу и мисију наше Цркве на овом простору.

Овом одлуком се шаље и врло негативна порука преосталом српском народу на Косову и Метохији, обесхрабрује се повратак прогнаних и de facto се ставља тачка на процес етничког чишћења српског народа, интензивно спровођен у протеклих дванаест година “међународног мира” када су, у присуству више десетина хиљада војника КFOR-а, протеране две трећине предратног српског становништва, већ претходно веома проређеног притисцима и прогоном, и уништено или тешко оштећено сто педесет српских православних светиња на Косову и Метохији.

Епископ липљански Теодосије

ОДЛУКА КFOR-А НЕ ДОПРИНОСИ БЕЗБЕДНОСТИ СРПСКОГ НАРОДА НА КИМ

Министар за Косово и Метохију у Влади Републике Србије **Горан Богдановић** рекао је да одлука КFOR-а да обезбеђивање православних манастира и цркава на Космету препусти Косовској полицијској служби (КПС) не доприноси безбедности, већ улива додатну несигурност и повећава неповерење код српског народа у покрајини.

Када су нас представници КFOR-а пре неколико месеци обавестили о намери да цркве и манастире предају у надлежност КПС-а, ми смо одмах реаговали и обавестили их да се нећемо сложити са тим, поготову имајући у виду понашање припадника КПС-а током мартовског погрома 2004. године над Србима у покрајини, истакао је министар. Он је додао да је, у покушају да спречи намеру КFOR-а, реаговала и Српска православна црква и да је владика липљански Теодосије путовао у Рим и Брисел да захтева да КFOR и даље остане да штити српске цркве и манастире.

НАКНАДЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ ИРЛ

Национална служба за запошљавање (НСЗ) у досадашњем периоду када су у питању расељена и избегла лица, имала је двојаку улогу. Оно по чему смо тренутно познати и актуелни је исплата привремене накнаде за расељена лица. Ту категорију утврдила је Влада Србије својим Закључком од 17. јула 2003. године, када је за једну групу расељених лица која су била запослена на 9. јун 1999. године и која су по том основу била сиречена да раде и привређују, због познатих дешавања на територији КиМ-а, усвојила тај вид социјалног збрињавања и накнаде као наставак радног односа који су имали на територији КиМ-а, али само код оних лица запослених у друштвеном предузећу или у друштвеној организацији.

Висина привремене накнаде утврђена је за период јануар - јун 2003. године и тада је износила негде око четири и по хиљаде динара. Она је увећана за 30 посто за она расељена лица, односно ИРЛ која су живела на територији или још живе на територији КиМ. Основни услов за стицање тог права на исплату привремене накнаде је да лице не ради, да није у радном односу, да не остварује било какве друге приходе по основу рада и запошљавања и да није у било каквој другој врсти осигурања. НСЗ, у то време је био Републички завод за тржиште рада, имао је улогу да прикупи документацију од свих оних лица која су сматрала да имају право на исплату привремене накнаде и у сарадњи са Координационим центром, који је сада радио у оквиру Министарства за КиМ, донесе ставове на основу којих ће се исплаћивати тај вид социјалне субвенције. Исплата је почела да се обавља од 1. септембра 2003. године и то право је тада испунило 25 хиљада лица. Исплата привремене накнаде није орочена већ се она и даље исплаћује.

БАЗА ПОДАТАКА

Тренутно има 20 850 лица која примају накнаду, а до њиховог смањења је дошло зато што је један већи број корисника остварио право по основу пензијског и инвалидског осигурања, а један део се и запослио. Та категорија привремене накнаде и даље траје. Улога НСЗ је, да по формирању базе података заједно са колегама из фонда ПИО, ту базу и проверава. Сва она лица која су у међувремену користила то право на исплату, а у међувремену су засновала радни однос или су ушла у неку другу врсту осигурања, наведену надокнаду више нису могли да примају.

Влада РС је у јануару и априлу 2007. године донела два Закључка која су омогућила да се износ привремене накнаде увећа. Тако да оно од априла 2007. године

Бошко Лајковић

износи 8 520 динара за лица која живе ван територија КиМ, односно 11 100 динара за кориснике који живе на територији КиМ. На износ привремене накнаде НСЗ уплаћује доприносе за здравствено осигурање и за пензијско и инвалидско осигурање, тако да можемо сматрати да су та лица у систему обавезног социјалног осигурања, иако не можемо сматрати да се ради о класичном радном односу, с обзиром да они практично и не раде. То је једна од активности за коју НСЗ на годишњем нивоу, што се тиче те исплате, издваја негде око четири милијарде динара за збрињавање групе расељених лица који су стекли право сходно Закључку Владе РС.

ЗАПОШЉАВАЊЕ

Када је у питању запошљавање ту ствари стоје знатно лошије с обзиром на велику стопу незапослености која је тренутно у Републици Србији. НСЗ је била у обавези и раније по ондашњим прописима о запошљавању, а и сада да води евиденцију о незапосленим лицима. У ту групу незапослених лица спадају и избегла и расељена лица, тако да нама у том периоду ни прописи нису дозвољавали да наведена лица имају било какву привилегију при запошљавању. Ми можемо да водимо евиденцију само о расељеним лицима или само о неким другим категоријама избеглих или расељених, односно о оним који се могу сматрати као категорија теже запошљивих лица. То је била једна од сметњи због чега нису та лица могла да користе неке од програма активне политике запошљавања.

ПРОГРАМИ

Када су програми активне политике запошљавања у питању и остали програми које спроводи НСЗ, они

Приступ запошљавању интерно расељених лица

ПРЕПОРУКЕ

1. Интерно расељена лица су грађани Србије и они морају да имају једнак приступ запошлењу као и сви други грађани.
2. Потребно је да сви релевантни чиниони у области запошљавања обезбеде ефикасније информисање интерно расељених лица о приступима и могућностима запошлења.
3. Интерно расељена лица треба да имају приступ бесповратним средствима за подстицај и доходовним пројектима за развој малих предузећа.
4. Постоји и даље потреба за стручним оспособљавањем интерно расељених лица у складу са утврђеним потребама тржишта рада.

Ове препоруке су донесене на ОС Уније, на коме су учествовали релевантни чиниоци везани за запошљавање, од представника Националне службе за запошљавање, невладиних организација, повереника за избегла и расељена лица, до самих ИРЛ.

морају да буду усклађени са законом о запошљавању и осигурању у случају незапослености, односно са стратешким документима које доноси Влада РС, а односе се на запошљавање. Акционим планом за 2010. годину предвиђено је да у ту групу теже запосливих категорија предности приликом запошљавања или учествовања у мерама активне политике, имају избегла и расељена лица. Да би се то десило потребно је да се оформи много боља база података о свим ИРЛ, не само корисницима привремене накнаде, јер та база већ постоји, и да се неким мерама привуку послодавци који једини могу да запошљавају и између осталог и ИРЛ.

СУБВЕНЦИЈЕ

Значи, да се осмисле некакве мере, односно субвенције које би привукле послодавца да то уради. Оно на чему још могу да се ангажују ИРЛ, а надамо се да ћемо истрајати током 2010. године, а и наредних година, је њихово укључивање на јавним радовима од интереса за Републику Србију. То су јавни радови на три до шест месеци, најдуже од годину дана у којем периоду лица примају један фиксни износ на који се такође уплаћују доприноси. Постоји евентуално могућност да некако укључимо ИРЛ у програме преквалификације и доквал-

ификације, за које ће нам требати знатна средства. Надамо се да ћемо у сарадњи са ресурсним министарствима, а то је министарство економије и регионалног развоја, наћи та средства јер је потребно да многа расељена лица иновирају или стекну нека нова знања јер очигледно ова сада им нису довољна за обављање многих послова. Још једна од мера на којој би евентуално требало инсистирати то је мера њиховог самозапошљавања, односно да НСЗ у сарадњи са ресурсним министарством и Владом, смогне средства да та лица добију једнократан износ и да за тај једнократан износ покушају да на неки начин запосле или пређу у неку меру предузетништва.

До сада није доста тога урађено по питању запошљавања избеглих и расељених лица и зато постоје бројни разлози. Али се надам да ћемо у наредном периоду, почев од ове године, покушати да то некако то исправимо.

Бошко Латковић *

*начелник Одељења за спровођење међународних споразума и накнада у Националној служби за запошљавање на ОС Уније о запошљавању

АКТИВНОСТИ УНИЈЕ

Унија је у свом досадашњем раду, путем својих чланица, узела активно учешће у економском оснаживању породица расељених лица и то кроз разне програме, као што су:

едукација тренинг (енглески језик, рад на рачунару...); разне преквалификације (акцент жене и млади); додела грантова и повезивање са послодавцима

Реализовани пројекти побољшања услова живота ИРЛ:

Преко BPRM (Биро за популацију избеглица и миграције) и CRS-a (Католичка служба помоћи) додељено је 433 гранта у различитим деловима централне Србије, који се односе на занатске и услужне пројекте, као и оне везане за пољопривреду.

Такође пружена је подршка ИРЛ у проналажењу трајних решења, кроз програме IPA 2007 и IPA 2008 које реализује Европска унија кроз Дански савет за избеглице. У овом пројекту додељено је преко 100 грантова, а урађена је и стручна обука и доквалификација.

Активисти Уније

ПРОБЛЕМЕ РЕШАВАМО СИСТЕМАТСКИ И ПРАВЕДНО

“Краљево је, говорећи о укућном броју расељених лица зрад са проценџуално највише припадника ове популације у Србији. Према последњим подацима на подручју зрада Краљево налази се евиденџирано 20 551 лице расељено са КИМ. Са избежљицама којих је знајтно мање у Краљевоу, та цифра је 16 пошто од укућнож домицилнож сџановништва, што је сџварно енорман број расељених и избежљих лица која се налазе на подручју једнож зрада са нешто више од 100 хиљада сџановника. Нормално да све то мулџишљукује и проблеме, односно решавање проблема који сџоје при свим џим инсџишљуцијама које се баве џишњањима, избежљих и расељених лица. Без обзира што није популарно само жоворити о бројкама мислим да џо у множоме ојред-ељује и ошжежава реализацију зайочейџих акџивностџи”, исџиче Сџанишић.

“Ми у Краљевоу, мислим на повереништво и град Краљево, али и на Комесаријат за избеглице и међународне хуманитарне организације, НВО, односно све оне који су упуњени на решавање ових проблема, заиста смо урадили много. Међутим, има много простора да

се још тога уради, али када ви у једном граду који има толико расељених лица решите проблем за 50 породица, ви сте урадили у односу на њихов број веома мало, али у односу на финансијске и друге услове веома пуно”, истиче Станишић у наставку разговора.

СТАНОВАЊЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ

У односу на број лица ситуација је веома слична као и у другим градовима, то је генерално исти проблем, рекао бих проблем број 1, прича о проблемима становања и запошљавања расељених општински повереник

“Што се тиче становања и запошљавања то су горући проблеми, не само избеглих и расељених лица. То су проблеми и локланог домицилног становништва. У Краљевоу је негде 17 хиљада људи на евиденцији Националне службе за запошљавање. Затворене су велике фирме, друге су приватизоване на начин који није баш показао добре резултате, тако да се осим домицилног становништва у готово безнаднежној ситуацији нашли

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАНОВИ

У последње време много се жоворило о локалним акционим плановима. У њих је укључено 86 ојшџина. Да ли је и зрад Краљево учесџивоао на конкурсу и са каквим плановима. џишљали смо ојшџинскож повереника. “Краљево је усвојило локални акциони план у септембру месецу. Ми смо и прошле године били један од градова који су добили средства и усмерили смо их онамо где су и била предвиђена. Једино што нисмо успели је уређење ромско насеља Стари аеродром. Не због помањкања воље или средстава, већ су се десиле неке друге ствари. На тој локалцији предвиђена је изградња неких других објеката, па се мора наћи друга локација. Предвидели смо, чак нам је то један од првих специфичних циљева, да за око 150 Рома, Ашкалија и Египћана са КИМ, који сада живе у непојмивљин условима, урадимо насеље типа неких монтажних објеката. То је доста амбициозан план и ми се надамо да ћемо један од тих специфичних циљева из тог акционог плана да реализујемо.

Када је у питању становање и запошљавања општина је предвидела да учествује једним делом, генерално са око 30 посто укупних средстава, уз остале донације Комесаријата или међународних хуманитарних организација у реализацији пројекта који ће смањити ове проблеме. До сада је град дао око 200 станова и обезбедио је и урадио средства за опремање инфраструктуре. Имали смо скоро програм у сарадњи са Комесаријатом у помоћи грађевинског материјала, а учествујемо у пројектима и са другим међународним организацијама. Не треба гајити илузију да град са толиким бројем избеглих и расељених може и убудуће да оптимално решава те проблеме, али с обзиром на расположење градских структура власти ја мислим да ће Краљевио и даље бити град који ће сигурно битно водити рачуна о збрињавању избеглих и ИРЛ.

КРАЉЕВО

РАДИО ЕМИСИЈА О СТАМБЕНОМ ЗБРИЊАВАЊУ ИРЛ

Организација ЈУГ из Краљево, чланица УНИЈЕ, организовала је у склопу пројекта “Повећање нивоа информисаности ИРЛ” радио емисије на тему “Стамбено збрињавање ИРЛ у Краљево”. Гости у студију Радио Краљево били су представници UNHCR-а Краљево, **Душко Куновски** и **Рајко Радичевић** као и повереник Комесарајата за избелице у Краљево **Слободан Станишић**, а емисију је водио и уредио новинар Уније **Жељко Ђекић**. Радио емисија је конципирана на начин да обухвати најбитније информације које се тичу стамбеног збрињавања, а које се односе на ИРЛ која живе у Краљево.

Током 60-о минутног трајања емисије обухваћена су ИРЛ која живе у формалним и неформалним колективним центрима, приватном смештају и новоизграђеним социјално стамбеним објектима. Било је речи о ранијем и садашњем стању ИРЛ, позитивним ефектима као и о будућим плановима која се односе на решавање актуелних проблема која су заступљена код ИРЛ. Из директног и индиректног контакта са ИРЛ која су била у прилици да слушају наведену емисију добијена је позитивна информација о постојању емисија наведеног типа као и потребу за информацијама пруженим за време њеног трајања.

Комплетна радио емисија може се преузети са портала УНИЈЕ, www.unijakm.org/radio

Текст и фотографија: **Бојан Ђирковић “Југ” Краљево**

и они из избегличког и расељеничког корпуса. Једноставно ако људима омогућите посао, да раде и да зарађују онда ћете лакше решити све остале проблеме. Ми говоримо овде о аспекту социјалног становања или социјалних станова које су добили избеглице па морају да плаћају одређену закупнину. Али ако немају посао од чега ће плаћати? Онда ни ти станови немају праву функцију и људи једноставно не могу да дођу до одређених средстава да би све то могли да подмире”, наводи Станишић.

КОЛЕКТИВНИ ЦЕНТРИ

Краљево је специфично и по броју колективних центара. Актуелна је прича да те центре треба затварати.

“Сигурно да треба, с обзиром да су ти центри неусловни и да ту људи стварају једну патологију учмалости, да је то једноставно једно од најнерационалнијих, али нужних решења која нажалост трају веома дуго. Због тога су сви пројекти били прво усмерени, с пуно права, на званичне колективне центре, што не значи да није било и да неће бити промена”, прича Станишић и наводи да је Краљево својевремено имало 28 колективних центара.

“Тај број је сада сведен на три колективна центра од којих је једно ромско насеље, тзв. Контејнерско, раније шаторско и још увек четири неформална колективна центра. У тим неформалним центрима последњих година дана смо интензивирали активности. Анимирали смо међународне хуманитарне организације и успели да добијемо сагласност Комесаријата да у изузетним случајевима, ургентним случајевима, међународна организација и Комесаријат своје програме прошире и на људе који се налазе у неформалним КЦ. Тим људима сигурно треба помоћи и ми смо у Краљево, уназад неколико месеци, имали пар конкретних акција. Затворили

смо један такав КЦ где су нађена алтернативна решења за све његове становнике. Такође од осам тренутно расположивих станова из програма међународне организације HELP и града Краљево, четири стана су добили становници неформалних КЦ. Ту смо имали разумевање Комесаријата да нас у томе подржи и да нам омогући да те станове расподелимо становницима неформалних КЦ”, износи Станишић.

ДЕЗ(ИНФОРМАЦИЈЕ)

О томе да ли су ИРЛ и уопште избеглице, довољно информисани о свим програмима, општински повереник сматра да има доста информација, али се поставља питање колико су те информације праве, односно колико су те информације разумљиве за велики број избеглих или расељених лица.

“Чак мислим да има и дезинформација које се једноставно дају у медијима, а људи у хрпи својих проблема можда и не схвате суштину тих вести. Због тога се дешава и некаква сумњичавост од стране избеглих и расељених лица, па неки питају где се те огромне донације које међународна заједница и република одвајају. Па се по мени јако непотребно ствара једна атмосфера неповерења, али мислим да то у Краљево није случај. Лично ја, и сви људи са којима сарађујем, смо у сваком тренутку спремни да сваки програм, сваку иницијативу образложимо. Због тога се ми трудимо, бар у комисијама где сам ја био, а обично су оне одлучивале о многим битним стварима за расељене и избегле, да изузетно професионално и коректно са моралног аспекта одрадимо посао и да доделимо грађевински материјал или станове заиста оним људима којима је то у датом тренутку најпотребније, али који по правилнику испуњавају све тражене услове”, појашњава Станишић.

Разговарао: **Жељко Ђекић**

РЕПОРТЕРИ УНИЈА ИНФО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

ЖАЧ СЕ НЕ МОЖЕ ЗАОБИЋИ

Када смо пре неколико месеци, непосредно по њиховом доласку, поседали повратнике у селу Жач, о чему смо писали у нашем мајском броју, дали смо им чврсто обећање да када нас њод пути нанесе, нећемо заборавити да их обиђемо, ако ни због чега друго онда због испољене храбрости и одлучности да остану на своме. Треба подсети, истине ради, да су ти људи издржали и каменовање и физичке нападе и пуцању на њихов камп и упркос свему, дочекали да почне изградња кућа. У првој фази кренула је изградња 13 типских кућа, док се у другој фази очекује још пет кућа, за ове храбре повратнике.

У смирају дана стижемо у Жач. Иако нам дестинација није успут, желели смо да ову повратничку заједницу испоштујемо, да поздравимо њихову истрајност и ако ништа друго, овим чином покажемо да смо уз њих. Јер понекад и топла људска реч може да прија више од нечег материјалног.

ОПРЕЗНОСТ

Сунце је већ зашло, али се још назире обриси новоизграђених кућа. Излећемо из возила, не јављајући се домаћинима који су смештени у кампу под шаторима на педесетак метара удаљени од првих кућа, да снимимо док се још нешто снимити може. Из правца кампа долази нам двоје људи, од којих је један припадник Косовске полиције. Поздрављамо их, не прекидајући снимање. Представљамо

Жач у сумрак

се и кажемо да ћемо чим завршимо доћи до њих. Остављају нас и враћају се.

По завршетку снимања одлазимо до кампа. Као да није прошло четири месеци од наше последње посете. Сви су и даље на окупу, на истим местима, испод шатора. А и где ће, куће им још нису готове. Док се ми поздрављамо, један од повратника обавља телефонски разговор. Упознаје некога са друге стране линије да смо дошли. Описује нас. У једном тренутку пита како се зовем. Понавља моје име саговорнику. Добија позитиван одговор и од тог тренутка

почиње сасвим друга прича, много приснија. Извињавају се што нас нису препознали, иако смо их више пута обишли. Не замерамо, предостројност је преко потребна у условима у којима ови људи живе. Свашта им се издешавало. А обишли су их многи. Кажу, малу су корист су од тога имали.

ДЕЦА ЗА ПРИМЕР

Након легитимисања почињемо полако спонтани разговор, сада у потпуном мраку, без икаквог светла. Саговорници одбијају да се фотографишу. Доста су их сликали, свако завршио свој део посла и отишао, а њима никако да крене на боље. Док разговарамо, мој сапутник (ћерка **Анђела** која је по први пут након егзодуса на Косову-тада је имала три године) примећује најмлађе повратнике, **Душана** и **Јовану** и са њима одлази иза порушене куће у мрак. Касније сазнајем да су се играли са штенетом и причали о свему и свачему. Да се играју нису имали чиме. Душан и Јована немају ни једну играчку. Мало несхватљиво за мог сапутника. Дружење се одвијало као да се годинама знају. Просто да им завидиш на тој дечјој непосредности и искрености. Када би и са одраслима било тако!

Остављам децу и усредсређујем се на своје одрасле саговорнике. Питам их како им је након пет месеци, да ли се нешто променило. Сви присутни предлажу да информације презентује **Небојша Дрљевић** њихов одабрани представник.

ОЧЕКУЈЕМО УСЕЉЕЊЕ ПРЕ ЗИМЕ

“Прошло је пет месеци од повратка. Усвојен је пројекат изградње 13 типских кућа у првом кругу и пет у другом. Изградња првих 13 кућа је почела. Данас су већ две куће са зидањем завршене. Полако иде градња. Када ће бити завршена не знамо. Ми још живимо под шаторима. Надамо се да ће куће бити готове пре зиме. Како ће се живети, видећемо. Без посла, тешко. Земљу треба обрађивати, а ми машине немамо. Требале би нам машине, посао, да би могло да се овде живи”, прича нам Небојша, одбијајући да се фотографише. Разумљиво, јер њихове слике су обишле свет, а од тога они нису добили ништа. Осећају се превареним, искоришћеним. Сада се и мање пише и говори о њима. Нема инцидената. То им много више значи него медијска промоција. А о комшијама Албанцима и тренутним међусобним односима такође не воле да причају. Питам их да ли су се комшије привikle на њихово присуство, да ли су тензије спласнуле? “Па јесу. На почетку је било демонстрација, каменовања, оружан напад. Сада тога нема. Има неких ситних провокација, али нека остане на томе” истиче Небојша.

“Још увек постоји мала групица комшија који нам праве

Кренула изградња кућа

проблеме, а не знамо зашто. Мора се мало више укључити EULEX. Желимо да седнемо са тим људима, поразговарамо и видимо зашто им сметамо. Зашто да нас чува полиција? Морамо заједнички поради на стварању услова за безбедност. Не треба нам KFOR, не треба нам полиција, јер ми смо дошли на своје огњиште, где смо се родили и где хоћемо да без проблема живимо са својим комшијама”, допуњује га **Драган Дулевић**.

НИСУ ДОВОЉНЕ КОНЗЕРВЕ

Настављамо разговор о животним темама. Разочарани су, речи им једва прелазе преко усана.

“Тежак је живот под шаторима. Нама овде треба пуно тога, а сви су дигли руке од нас. Нису довољне само конзерве са храном. Са конзервама се може живети једно одређено време, али не дуго. Финансијски не можемо да издржимо. Нама је потребна и финансијска помоћ. Од тапшања по рамену и похвала за нашу храброст се не живи. Радници раде на нашим кућама. Домаћински их је нечим послужити. Пивом, кафом, соком, ми немамо пара за то. А навикао је метохијски домаћин да угости”, наставља јетко Небојша прекинуту причу. Било је предлога да они радно способни учествују у изградњи кућа и да за то добију адекватну наδοкаду.

“Тражили смо. Разговарали смо о томе са извођачем радова, али нам је он рекао да има довољно радне снаге и да им наша помоћ није потребна. Можда је то и

ЗАШТО?

Прегладнели, после 23,00 сата на путу Жач - Приштина стајемо да нешто купимо у једном већем маркету у Клини. На каси, трговац загледа моју идентификациону картицу и гласно, да га чују сви присутни пита “Ти си Златко, а?”. Одговарам, “да Златко”. Одмахује главом и поново пита “Златко”. Опет рекох “јесте”. На питање помоћног радника, на албанском, да ми умота купљено, касир на албанском одговара “Остави га, сам ће он то да умота”. Не буним се, видим да је ђаво однео шалу. Узимам сам кесу, пуним робу и настављам пут. Ручак -вечера ми је одједном постала некако горка. Па зар поред толико времена и рада на терену још увек има оних којима смета шачица Срба која се повремено појави?

разумљиво, јер вишка радне снаге има и међу Албанцима”, прича Небојша, додајући да су они непоколебљиви у одлуци да истрају, остану и опстану.

Оду повремено да посете породицу свог лекара, али само на пар дана. Враћају се кажу са већом жељом да заврше започето, да крену са нормалним животом.

ВИШЕ РАЗУМЕВАЊА “ОД НАШИХ”

Тражимо веће разумевање и помоћ од наше Владе, кажу у глас. Жач је стигао и до Савета безбедности, али од тога ми немамо никакве користи. Служимо свима за дневно политичке сврхе. Министар **Богдановић** је једном био у посети, али се све завршило на томе. Нико не пита од чега ми живимо, одакле ови старци набављају лекове. Ево поред Вас седи човек кога су Албанци у каменовану повредили. Нико не пита како је он, да ли је жив, има ли пара за лекове. Ми не тражимо помоћ, не тражимо да нам ишта обећавају, али када сами нешто обећају, нека то и испуне. Они само обећавају и ништа не раде на реализацији својих обећања. То још више боли, причају повратници

“Ми још овде нисмо безбедни, али за то као да никога није брига. Јесу куће почеле да се граде, али од нечега треба да се живи. Председник општине Исток нас је обишао, припадници Косовске полиције нас обезбеђују 24 сата и то треба поменути. Хвала им на томе. KFOR нас

Министар Рашић у једној од посета селу Жач

повремено посећује. А шта очекујемо од наше Владе? Очекујемо да влада Србије са председником **Тодићем, Јеремићем** и другима, да се запитају како живе ови људи у Осојану, Жачу, Драгољевцу, Мужевинама? Да питају да ли им треба нека помоћ и да само испуне обећања”, одлучан је Драган Дулевић, наводећи да жели да се захвали министру за заједнице и повратак **Саши Рашићу** који се максимално ангажовао око њиховог смештаја, безбедности, али и косовским институцијама. **Еви Кицлер** из UNDP-а. Посебно се захваљују **Весни Маликовић**, задуженој за повратак, која је све време са њима и њиховим проблемима.

Разговор се отегао до касно у ноћ. Не пружа се прилика за поздрав и одлазак. Повратници желе да изнесу све проблеме, ретко им долазе гости. Желећи да их испоштујемо размишљамо да су они “на свом”, а ја тек треба да путујем према Приштини.

Текст: **Златко Маврић** Фото: **Анђела Маврић**

ЖЕНЕ - ЧУВАРЕ СРПСТВА У ЂАКОВИЦИ ПОСЕТИО НАШ РЕПОРТЕР

ПОНОВО ЗВОНЕ ЂАКОВИЧКА ЗВОНА

Забележено је да је у време обнове Пећке Патријаршије у 16. веку у Ђаковици постојала српска црква, манастира Високих Дечана. Та црква, посвећена Усињу Пресвете Богородице, обновљена је у 19. веку. Цркву су посећивали верници, а она се уз њихову помоћ одржала у свим немирним временима с краја 19 и целој 20-ој века.

ГОДИНА ГОСПОДЊА 1999.

А онда је дошла 1999. година. Из Ђаковице су се Срби и друго неалбанско становништво иселило, а сама Ђаковица је ушла у сектор италијанског KFOR-а. О новонасталој ситуацији, дечански монаси пишу:

“Италијански војници су врло брзо ставили под заштиту цркву и око порте поставили бодљикаву жицу да би спречили албанске провокације, упаде и узнемиравање. Међународни Црвени крст је организовао евакуацију свих оних који су желели да напусте Ђаковицу и оду у унутрашњост Србије или у Црну Гору. **Полексија Кастратовић- Пољка** је остала са пет других старица крај цркве у којој су крштене и у којој су се молиле читавог живота. Све су у својим шездесетим и седамдесетим годинама: **Нада Исаиловић, Васиљка Перић, Љубица Миовић, Јелена Миовић и Драгица**

Једини српски становници Ђаковице

Николић. Свака од ових храбрих жена ће вам причати своју тужну причу.

ПОЉКА

Већ четрдесет година Пољка живи у трошној кућици у порти ђаковичке цркве. Пре но што је одабрала да живи животом сличним древној пророчици Ани која је

Полексија Кастрајтовић - Пољка у новосаграђеној цркви

похитала у Сретење новорођеном младенцу Христу, радила је као учитељица. Након неколико година рада, комунистичке власти су је отпустиле због отвореног исповедања православне вере, као што је у то био случај са многим јавним радницима који нису крили своју веру. Пољка је ово схватила као провиђење Бога који ју је позивао да послужи Њему и Његовој Цркви. Отад се она још више посветила цркви, редовно бринући о њеној чистоћи, палећи кандила и звонећа звона на молитву.

Као и протеклих четрдесет година, Полексија Кастратовић - Пољка (65) и данас позива на молитву звонећи у звона старе православне цркве. Вршећи дато јој послушање она чврсто верује да не позива само на молитву него и да последњих шест православних старица-хришћанки у Ђаковици још увек живи и моли се Господу Христу, носећи га у срцу.

Упркос готово безнадежној ситуацији у којој су се налазиле, ове старице нису клонуле духом. Пољка је *spiritus movens* (покретачки дух) ове групе. Увек мирна и сталожена, препуна поуздања у Божију заштиту, помаже и другима које се боре да издрже сав тај терет мржње који се осети свуда око њих.

И ПСИ СЕ РАЗЛИКУЈУ

Без могућности да изађу из свог уточишта, старице су потпуно зависиле од италијанских војника који су са њима временом изградили веома срдчане односе. Старице, видећи у војницима можда своје синове и

РЕПОРТАЖА

унуке, често су им кувале кафу, правиле понеки колач. Заузврат, Италијани су старицама куповали храну. Јер, старице се нису усуђивале да изађу на улицу, а ни војници нису смели да кажу за кога купују, јер им не би дали робу. Често су их обилазили и дечански монаси доносећи шта им треба за живот.

“И овај пас, видите ...” показује Полексија “то је наш пас, Албанци га познају и гађају камењем кад изађе на улицу. Други пас је италијански, они то знају и никад га не дирају”. У овом чудном окружењу чак и пси страдају. У Ђаковици је 1940. године била подигнута црква посвећена Светој Тројици са криптом - костурницом палих за ослобођење тих крајева. Комунистичке власти су цркву срушиле негде 1950. године. Али, **владика Артемије** је успео да сагради нову цркву која је варварски уништена 1999. године.

ОДЛАЗАК И ПОВРАТАК

Онда је дошао 17. март 2004. године - уништени су и остаци остатака Светотројичне цркве, а иста судбина је задесила и цркву Успења Пресвете Богородице и њене конаке.

Уништена црква Успења пресвете Богородице

Старице су спасене и смештене у славни манастир Високи Дечани. Зашто Дечани? Па нема природнијег места за старе, јер како рече краљ Никола :

“Онамо, ‘намо ... за брда она казују да је зелени гај под ким се дижу Дечани свети: молитва у њих присваја рај.”

Ко год је ишао у Високе Дечане могао је да види ове старице које нису пропуштале ни једну службу. Њихове молитве и молбе биле су услышене маја прошле године.

Обновљен је парохијски дом и конаци. Четири старице - Полексија Кастратовић (73), Надежда Исаиловић (80), Белка Мијовић (80) и Васка Перић (62), вратиле су се у Ђаковицу и сместиле у новоизграђене конаке.

ДА НАМ ЈЕ ПРОШЕТАТИ СРПСКОМ УЛИЦОМ...

Оне су данас једине Српкиње у метохијском граду Ђаковици, у којој је до 1999. године своје домове

имало више хиљада Срба. Оно што су ове повратнице истицале је залагање и свесрдна помоћ владике Теодосија и братства Високих Дечана.

Брига Дечанаца о бакама није престајала ни после њиховог пресељења. Стално долазе да их обиђу и донесу им све што им треба. Отац Иларион обавља богослужење и причешћује повратнице. А шта желе ове душе православне? Да доживе да се подигне нова црква и да у њој забруји пој молитве. И још желе да се врате Срби и Црногорци који су истерани и расути још од 1999. године. Има ли на шта се жале?

Кажу да још нису крочиле “својом”, Српском улицом, која је одмах иза обновљеног зида.

“У тој улици су били наши преци и наше породице иу њој смо провеле цео свој век. Када негде идемо и када се враћамо, кола улазе у порту тако да улицу видимо само из аутомобила”, прича Васка Перић.

НАДЕЖДА И БЕЛКА

Надежда Исаиловић наводи да је по доласку ишла код градоначелника да се жали јер су комшије направиле сметлиште у обновљеној кући њеног покојног брата, у којој је и она раније живела. “Градоначелнику сам рекла да је обновљена кућа мог покојног брата поново проваљена и покрадена. Становници целе улице бацају смеће у ту кућу која је била спаљена марта 2004. године. Иако је обећао да ће доћи да види шта је са кућом, градоначелник није дошао”, каже Надежда. Напомиње да је до 2004. године у братовљевој кући живела под заштитом италијанског KFOR-а који је штитио и остале Српкиње које су живеле у оближњој цркви у Српској улици. “Због сталних провокација Албанаца мене су тада свакодневно, тих тридесетак метара од куће до цркве, пратили припадници KFOR-а”, додаје Надежда.

Белка Мијовић, која је такође рођена у Српској улици у Ђаковици, са тугом напомиње да је остала сама, јер њени рођаци више нису међу живима. Пошто више нема никога одучили је да свој део породичне куће у Ђаковици завешта манастиру Високи Дечани. Што се безбедности тиче, чува их Косовска полицијска служба. Дежурство је даноноћно.

Свако ко долази обавезан је да припадницима полиције, који су смештени у контејнеру у порти конака, остави лична документа.

НОВА ЦРКВА СЕ ГРАДИ

Онда је освануо и дан, прошле јесени, када је почела да се гради и нова црква. Труде се да што више подсећа на ону стару цркву, разрушену 17. марта 2004. Иако су радосне због тога, потсећају на судбину цркве Свете Тројице.

Овај храм налази се на списку храмова који треба да буду обновљени у оквиру процеса обнове на основу Меморандума, али су албански представници у Комисији за спровођење обнове одмах на почетку захтевали да се храм у Ђаковици, као и манастир светих Архангела, изузму из процеса обнове. Сада су темељи

Завршава се нова црква у Ђаковици

цркве Свете Тројице у центру Ђаковице затрпани слојем земље високих више од једног метра и ту је градски парк испод којег се налази црква. Постављена је расвета, засађено је цвеће и зимзелено растиње, ту су и плочници за пешачке стазе.

На месту цркве Свете Тројице тренутно нема ни једног знака о њеном постојању, а за радове на имовини Српске православне цркве општинске власти немају никаву дозволу, већ се бесправно узурпирају црквена добра. Могу да замислим тиху радост бака Пољке када су поново забрујала звона са нове, још недовршене цркве.

У ПОРТИ НА КАФИ

То јутро кад сам дошао у Ђаковицу, кроз велику капију улазимо у црквену порту.

Тек по уласку у порту излазимо из комбија, а полицајац, жена, затвара масивну капију, која је, као и врата поред ње, стално затворена. Смештамо се за сто на тераси парохијског дома. Старице су полако долазиле на терасу и радосно се поздрављале са нама. Ту је и бака Пољка, лаког корака, брзо иде да помогне што треба.

Васка нас нуди кафом, брине за проју која се пече, да буде готова на време док не пођемо даље, у Дечане. Наједном схватам да нема бака Пољке, али се чује звук звона.

Док сам ја дошао до цркве, бака је крај свећа и пали их, а и други их узимају и пале.

Убрзо је опет нема. Позива полицајку, која их је у ноћној смени чувала, на кафу и на проју. Полицајка долази на терасу и прича са нама. Каже како су им се поштриле контроле. Она мора да на посао долази чак из Витомирице. Опет одлазим до цркве, покушавам да нађем повољан угао, јер је простор између оградног зида и цркве доста узан.

Како је у међувремену дошла смена, питам полицајца да ли могу да фотографишем цркву са улице. Одговара потврдно и каже да ће он поћи са мном да ме чува. Јер, неком на улици може да се не свиди што снимам православни храм. Када сам се нашао на улици, пред црквом, схватам шта ми је при доласку било чудно. То је зид који је висок, тако да се са улице једва наслућује шта је иза њега. Тек кад буде завршена црква и крст на њој, кад је освете и почне служба и разлегне се звон, знаће се да је ту православни храм.

ЗВОН ЗВОНА

Пошто сам фотографисао цркву са улице, враћам се на терасу. Изнели су проју, јогурт, пржену паприку... Као и све друге баке, нуде нас и нуде...

Добро чуван улаз од сџане КПС-а

Како је време слава, једна од гошћи код бака поћи ће са нама за Дечане да помогне где буде требало. А то јутро, при доласку, оставили смо једног дечанског монаха у Звечану, који је ишао на испомоћ монасима у Девиним Водама. Њихова слава је Иконе Богородице Тројеручице. Док улазимо у кола да се запутимо за манастир Високи Дечани, питам се да ли су сви ти који су бакама пакостили и који су их жалостили, живот им загорчавали, размишљали шта значи звон звона.

Увек треба да се сетe речи Џона Дона:

“Ни један човек није острво, сам по себи целина; сваки је човек део Континента, део земље; ако Грудву земље однесе море, Европе је мање, као да је однело неки Рт, као да је однело посед твојих пријатеља или твој; смрт ма ког човека смањује мене, јер ја сам обухваћен човечанством.

И стога никад не питај за ким звоно звони; оно звони за тобом ...”

Текст и фотографије: **Бранислав Скробоња**

САША РАШИЋ МИНИСТАР ЗА ЗАЈЕДНИЦЕ И ПОВРАТАК У ПИС ВЛАДЕ КОСОВА

фото: Златко Маврић

ПРЕМАШИЋЕМО ПРЕДВИЂЕНИ БРОЈ ПОВРАТНИКА

Прошле су две пуне године од када је на место министра за заједнице и повратак изабран Саша Рашић. За разлику од његових претходника, који су за много краће време одлазили са ове функције, садашњи министар чврсто држи своју позицију и најављује нове пројекте повратка и стабилизацију етничких заједница широм Косова.

БОЉА КОМУНИКАЦИЈА И КООРДИНАЦИЈА

❖ *Због свега наведеног поставља се ложишно питање, како оцењујете досадашњи мандат?*

Задовољан сам оним што смо урадили, иако увек може више. Ако погледамо бројке оних који су се вратили, не можемо њима бити задовољни. Чињеница је да имамо мали број повратника. Међутим, чини ми се да је важније да смо у овом периоду успели да успоставимо систем кроз који ће бити потпомогнуто да се што више људи врати својим домовима. Када ово кажем мислим на Стратегију повратка коју је по први пут урадило наше Министарство. Истакао бих и стратегију за комуникацију која предвиђа како да дођемо до наших корисника у расељеништву. Ушли смо у ревизију Приручника за одрживи повратак, који ће бити квалитетнији, мање бирократски. Процес повратка ће бити много једноставнији. У том погледу сам задовољан, али не и бројем повратника.

❖ *На почетку године Ви и Ваши сарадници изјавили сте, за наш часопис, да до краја текуће године очекујете повраћак 400 породица. Да ли остварујете при тим штедњама?*

Убеђен сам да ће тај број бити доста већи од планираног будући да смо имали одређене успехе на терену захваљујући спонтаним повратцима који су се десили у селима источке општине Жачу, Драгољевцу, Мужевини, Пољани... Већ до сада, односно у првих шест месеци ове године, можемо говорити о подршци преко 1000

УЛОГА СРПСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ И ПОЛИТИЧАРА

“Кроз свакодневне активности може се приметити да постоји побољшање односа. Након креирања нових општина наши захтеви се озбиљније узимају у обзир и ми можемо да дамо већи допринос у бољитку услова српске, а и осталих заједница. То се може видети на примеру Грачанице, Штрпца, Ранилуга, Клокота, Паргеша. Наш рад и брига о заједницама је утицала на то да нас озбиљно узму у обзир као људе, заједницу и политичаре са јасним циљевима, а то је, пре свега, заштита права и интереса Срба на Косову и ми нећемо од тога одустати. Не тражимо ништа што нам међународно признатим правима не припада. То је приметно када одемо у посету у другу општину, друго министарство или радимо нешто на терену”, каже Саша Рашић.

појединаца, што је много више у односу на читаву прошлу годину. Зато верујем да ћемо уз помоћ међународне заједнице успети да помогнемо више од предвиђених 400 породица.

❖ Какву подршку имате осталих косовских структура КПС-а, институција власти, КРА и других? Да би се неки процес повратка могао реализовати потребно је да складно функционише више актера који подржавају одрживи повратак.

Министарство за заједнице и повратак има одговорности, али нема компетенције. За све области друштвеног живота постоје ресорна министарства. Оно што ми покушавамо је да Министарство за повратак има улогу координатора унутар владе Косова на централном нивоу и такође у односу са осталим агенцијама и институцијама које се баве процесом повратка. На пример, свако ИРЛ које жели да се врати интересује, пре свега, безбедност. У том случају постоји наша веза са Министарством за унутрашње послове са којим смо у блиској сарадњи као и са EULEX-ом и KFOR-ом тако да можемо осигурати највишу могућу безбедност нашим повратницима.

Сарађујемо са свим осталим ресорним министарствима и локалним институцијама. Након спроведене децентрализације општине данас имају водећу улогу у наведеном процесу. Сарадња са локалним властима је шаролика у зависности од спремности општине која је расположена за сарадњу.

❖ Како у њом сељменшћу оцењујете повратак у град Пришћину?

Са Приштином ствари стоје другачије. Проблем је узурпирана имовина. Најјефтиније би било регулисати процес повратка ослобађањем те имовине. У том погледу заједно са Косовском имовинском агенцијом и EULEX-ом покушавамо да одговоримо тим потребама. Морамо признати да иде доста тешко.

ИЗБЕЋИ ПОЛИТИЗАЦИЈУ ПОВРАТКА

❖ Били смо у Жачу. Повратници су незадовољни односом према њима. Рекоше нам да су најзадовољнији са радом Вашеј министарства.

Генерални проблем повратка је то што се повратак политизује. Жач је добар пример самоиницијативног повратка. Повратници у Жач ће добити потпуну подршку у изградњи својих кућа, помоћ у покућству, храну и 2000 евра социјал-економске помоћи којом ће моћи да обезбеде своју егзистенцију. Планирамо да уз помоћ немачке амбасаде одрадимо неке пројекте који ће обезбедити одрживост повратника у Жачу и олакшати њихов свакодневни живот.

Жач је добра прича и пример повратку. Десили су се одређени инциденти на самом почетку, али се повратници нису предали. Пре свега се захваљујем људима који су истрајали и показали искрену жељу за повратком. Надам се да ћемо и у наредном периоду

СРЕДСТВА

ОЧЕКУЈЕМО ДВОСТРУКО ВЕЋИ БУЏЕТ У 2011. ГОДИНИ

“Када је у питању Косовски консолидовани буџет, ситуација је непромењена, наш буџет је исти као и прошле године. Међутим, охрабрујуће је да је Европска комисија присутна у процесу повратка са 10 милиона евра кофинансирајућим пројектом познатим као Повратак и реинтеграција на Косово (RRK). Ту је и Британска влада која је одвојила 300.000 фунти за повратак у град Призрен. Финансијска ситуација је генерално много боља и постоји интересовање косовске Владе и међународних институција да се подржи процес повратка па се надам да ћемо следеће године имати дупло већи буџет, а и Стратегија коју смо усвојили ове године захтева за реализацију скоро 14 милиона евра. То је скоро два пута више него што смо до сада имали. Европска комисија је у Бриселу одобрила нову фазу пројекта Повратка и реинтеграције на Косову који ће изнети 5 милиона евра. У 2012. години ће одобрити такође још 5 милиона. Ми ћемо кофинансирати те пројекте. У свакодневним контактима са представницима амбасада покушавам да лобирам да се издвоји што више средстава за подршку повратка, пре свега Срба на Косово. Оно што сигурно све то отежава је глобална економска криза у њиховим владама”, наводи министар за заједнице и повратак.

имати таквих искрених повратака и повратника, наравно без инцидента.

❖ Први сте политичар који је јавно стиао иза стјава да се тежишће на стварање здраве и одрживе заједнице треба пребацити на одрживост оних који на Косову живе. Повратак сте стјавили у дружи план. Да ли сте успели у сјречавању даљеј исељавања.

После анализа које смо урадили у Министарству и на терену, дошли смо до закључака да се требамо посветити онима који су се већ вратили, као и онима који нису напуштали Косово. Да побољшамо њихове услове живота, а самим тим и да побољшамо услове за повратак расељених, пре свега Срба. Успеси се не могу мерити, али верујем да смо резултатима на терену успели да људи имају разлог да остану на Косову. Стварањем нових општина другачија је слика на терену. Људи имају лакши приступ јавним службама. Свакодневно градимо, од инфраструктуре, до стамбених јединица за оне који никада нису напустили Косово.

❖ Да ли је и теј промењена стјрашејија?

У принципу јесте. Ишли смо другом логиком, повратници, када се врате, постају део заједнице, а ми хоћемо да подржимо баш ту заједницу, решену да остане на Косову. Очекујемо временом да српска зајед-

ница расте и јача, а да се број људи у расељеништву све више смањује. До сада, повратницима су сви престајали да се баве онога тренутка када су се они вратили, а ми почињемо да се бавимо њима оног тренутка када се они врате и постану део ове заједнице. Убеђен сам да у овоме постоји здрава логика.

❖ *Можеће ли нам дајти неки конкретан пример подршке заједницама.*

Пројекат који се бави стабилизацијом заједнице и подршком повратку је изградња станова у Лапљем Селу. Недавно смо у првој фази уселили 60 породица. У другој фази ће бити изграђено 48 стамбених јединица од чега ће 25 станова бити намењено стабилизацији заједнице, како би смо могли да задржимо кадрове, лекаре, учитеље, професоре, а остатак ће бити намењен повратницима. Поред тога, у фази смо изградње још 40 стамбених јединица у Грачаници, тачније на месту званом Падалиште, у којима ћемо збринути 40 српских породица, 20 оних који нису напустили Косово и 20 повратничких породица.

❖ *Да ли шиме у Грачаници, Лапље Село и друге средине позивајте и високо образоване људе да се враће и поможну у остваривању наведеног циља?*

Не морају увек наши корисници бити социјално угрожена лица. Постоји Министарство за рад и социјалну политику која се стара о тој категорији. Ми ћемо покушати да вратимо и задржимо младе и квалитетне људе који могу да дају свој допринос српској заједници на Косову. Са стабилном и јаком српском заједницом многе ствари ће се лакше одвијати на Косову, повратак ће бити успешнији, а српска заједница ће лакше моћи да оствари своја права.

ПРИЗРЕН ЗА ПРИМЕР

❖ *Ми се ипак преваходно бавимо повратком расељених. Доласком на функцију преузели сте пуно обавеза, између осталог 23 концепт документа (КД). Обећали сте да се неће радијти нови КД док се стари не реализују.*

Концепт документи су променљиви. Корисници мењају интерес за повратком, умиру, рађају се до почетка реализације КД. Потребна је честа ревизија КД која доста кошта. Наш рад базирамо на интересу за повратком. Имали смо регистрацију људи заинтересованих за повратак која је урађена у Србији и Црној Гори прошле године. Од укупно 4000 испитаника 1300 људи се пријавило за повратак. Они ће сигурно бити први које ћемо подржати. Наш рад ћемо базирати на основу захтева. Нећемо више ићи и тражити људе који хоће да се врате, већ ће они који то желе износити своју жељу за повратком, а ми ћемо им излазити у сусрет.

❖ *Ова година ће остати забележена по изградњи стамбених јединица у Лапљем Селу, повратку у Жач и Призрен. Призрен је прво дешавање урбаној повратка које дефинитивно креће овог месеца.*

Ми смо недавно имали отворен позив за имплементатора пројекта за повратак и реконструкцију кућа у Призрену. Дански савет за избеглице је аплицирао са најбољим пројектом и он ће бити имплементатор овог повратка. Верујем да Призрен јесте једна средина са добром атмосфером која гарантује одрживи и безбедан повратак. Очекујемо да повратак у Призрен буде модел за повратак и у друге урбане средине. Не сме бити простора за пропусте никакве врсте када је овај пројекат у питању.

Разговарао: **Милан Кончар**

ЛАПЉЕ СЕЛО

ИСПОШТОВАТИ ДОГОВОРЕНО

“Решења за коришћење станова на 99 година су потписана и издата од стране општине Грачаница и Министарства за повратак. Нису се компленте породице још вратиле, али имамо гаранције да хоће. Договор је да 01. септембра комплетне породице буду у становима, сви они који су наведени у апликацијама, са децом која ће наставити похађање школе у Лапљем Селу и Грачаници. Уколико не, придржаваћемо се клаузула из уговора, доделићемо станове онима који испуњавају услове, а њих иселити. Искрено се надам да до тога неће доћи. Ми ћемо и даље пружати подршку станарима зграда. Грантови за одрживост ће бити уручени када се заврши процена економског статуса и потреба корисника и тада улазимо у реализацију фазе II уселења нових 48 стамбених јединица”, јасан је Рашић.

УТИСЦИ СА “ИДИ-ВИДИ” ПОСЕТЕ СЕЛУ ЉУБИЖДИ И ДАЉЕ СЕ РУШИ

Расељенима из Љубижде, села надомак Призрена је, захваљујући сарадњи удружења “Свети Сјас” и Данског савета за избеглице, и ове године омогућено да посеће своје домове. Овога пута је згрупа бројала 17 посетиоца који су имали прилике да по први пут након 1999. године посеће своје домове. У селу је било 137 српских породица са 620 чланова домаћинства. Према имањима које смо обишли рекло би се доста имућних и доброслојних. На састанку у оштини локални званичници су позвали на повратак и обећали помоћ у изградњи кућа.

На изричит захтев корисника ова посета битно се разликовала од досадашњих устаљених и уобичајених процедура. Сви расељени су хтели да обиђу заједно у групи све куће. И оних који су дошли у посету и оних који нису овога пута имали прилике за то. Срдачност комшија и дочек у овом селу већ постају уобичајени, тако да се нисмо пуно изненадили када је одмах по изласку из возила група дочекана од стране комшија. Посебну озбиљност овој посети дало је и присуство **Стевана Божиновића** председника месне заједнице овог места до егзодуса 1999. године, иначе некадашњег угледног призренског привредника. Својим примером Божиновић је хтео да покаже да је село одувек живело као једна заједница, без обзира на националност, и да

По доласку у село

не постоји ни један разлог због којег наставак суживота не би могао бити могућ.

ДОБАР ПРИСТУП

На уобичајеном састанку у општини Призрен, Божиновић је показао своју прагматичност, настојањем да укаже да није важно ко је уништио њихове куће, већ како да се исте обнове и организује што скорији повратак оних који то желе. **Станојевић Радомир** је, као и његов отац прошле године, апеловао да се на његовој кући обнови педесетак црепова како се кућа не би урушила. Прошле године су општинске власти обећале да ће у знак добре воље изаћи у сусрет захтеву, али је

На састанку у оштини

све остало само на обећању. Станојевић је указао и на проблем имовине стрица, који је прошле године у кући затекао узурпатора и ступио у контакт са њим, да би након тога узурпатор-Албанац напустио и опустошио кућу која је почела да се урушава. Случај је пријављен локалним властима и станици полиције од којих је добијен неприхватљив одговор, да је узурпатор непознат. Мало чудно јер Станојевић има фотографије са узурпатором и представницима полиције који су пратили прошлогодишњу “иди-види” посету, које можете погледати на страни 35 у Објективу са КиМ.

Срдачно - сусрет дојучерашњих комшија

ПАРА ИМА, АЛИ НЕ И ПОВРАТНИКА

По први пут од како се организују “иди-види” посете, од стране домаћина могле су се чути обећавајуће информације. Наиме, док је раније сусрет званичника са расељенима почињао констатацијом да су повратници добродошли, али да нема пара за реконструкцију и подршку повратку, овога пута је представник Министарства за заједнице и повратак **Искендер Новобрдалија** изјавио да Министарство у овој години располаже средствима за изградњу укупно 100, а да је до сада изграђено само 40 кућа. Пара има, нагласио је Новобрдалија, недостају нам само озбиљни повратници. Овој констатацији се придружио и представник UNHCR-а Призрен **Агим Пирку** који је присутне упознао да његова организација располаже са довољно средстава за реконструкцију кућа од прве до треће категорије, те да сада недостају повратници који испуњавају критеријуме за пружање овог вида хуманитарне помоћи. Охрабрени подршком општинских званичника **Стеван Божиновић** и **Живко Тодосић** су поставили питање колико је спремност локалне заједнице на прихват повратника искрена и ко је у међувремену додатно оштетио њихове куће, ако су већ њихове комшије толико заинтересоване за наставак заједничког суживота.

ВРАТИТЕ СЕ

Предложили су одржавање међуетничког дијалога, односно сусрета са представницима села, на којем би непосредно стекли информацију да ли су добродошли. Један од потпредседника СО Призрен, **Ружди Реца**, мештанин истог села из којег су расељени, закључио је сусрет са расељенима срдачним позивом “Вратите се. Ми смо вама пружили руку. Остаје да и ви вашу пружите нама и да опет заједнички живимо”. Рекло би се да су се овога пута све коцкице сложиле: расељени су расположени за повратак, пара за реконструкцију има, комшије су благонаклоне, представници општине и села “пружили руку”. Овакав иделани склоп прилика овога пута нећемо оптерећивати “безначајним” питањима ко је онда уништио сваки траг цркве Свете Недеље у центру села, ко и даље оштећује преостале цркве и куће

Шта снимити?

расељених Срба. Сложићемо се са више пута изреченом констатацијом да ће све бити другачије када власници имовине (Срби) буду поново у поседу своје имовине, јер, ово је и даље Балкан, напуштено је ничије или свачије.

Текст и фотографије: **Златко Маврић**

ИСПУЊЕНО ОБЕЋАЊЕ

НА СЛАВИ У ЉУБИЖДИ

Приликом посете Љубижди, њени прогнани мештани затражили су да се изнађе могућност да славу села прославе тамо где су је славили све до 1999. године. Захваљујући удружењу “Свети Спас” и финансијској помоћи Министарства за КиМ, педесет расељених били су у прилици да то и ураде. Можда је још важније напоменути да је 40 - орици њих то био први сусрет са селом након егзодуса. Захваљујући предусретљивости призренских званичника који се баве проценом безбедности, расељенима је омогућено да два сата без посебног протокола и пратње обиђу град Призрен. Обилазак Призрена и обележавање славе протекло је у најбољем реду, а читаву манифестацију у селу “обезбеђивала” су два припадника КПС-а.

ПРОНАЂЕНА ЗВОНА

Приликом посете манастиру Светих Архангела, учесници Општинске радне групе Призрен су се интересовали за власништво звона која се већ више година налазе у овом манастиру. На интересовање **Бранка Ђекића**, отац **Михајло** је присутне обавестио да је звоно из села Смаћ у манастиру, док је звоно из Љубижде након погрома 2004. године, такође ту, да је монтирано на импровизованом звоннику и да служи сврси. Нажалост, представник Доње Србице није могао да добије потврдан одговор о судбини њиховог звона.

ЗВАНИЧНИ ПРЕДСТАВНИЦИ СУВЕ РЕКЕ У БЕОГРАДУ ПОРУЧИЛИ ОТВОРЕНА ВРАТА ЗА ПОВРАТАК

Сува Река је једна од малобројних оштинина на Косову и Метохији где данас нема српског становништва. До егзодуса 1999. године, чинили су њих процената целокупног становништва оштинине и живели су у девет мешовитих насеља, од чега гошво половина у највећем Мушутинишу. Према тврдњама представника Данског савета за избеглице (ДСИ) и УНХСР-а, ИРЛ учесници на Оштинској радној зруји за повратак (ОРГ), су једни од најактивнијих на КиМ, али и поред тога процес повратка још увек није кренуо. Та контрадикторност изгледа најбоље говори о искрености тврдњи оштинских власти да су чврсто одређени за повратак расељених.

Један од многобројних покушаја расељених представника ОРГ да покрену тај процес био је и вишегодишњи захтев за одржавање “иди - информиси” посета, што им је пошло за руком тек недавно. Тако да су организатори ове посете прихватили да одрже два састанка у Београду. Први састанак одржан је почетком лета у згради Црвеног крста у Београду и био је посвећен повратку ИРЛ у село Мушутиниште. Састанком је председавао **Драган Смиљанић**, представник ДСИ из Београда, а поред 30-ак ИРЛ на њему су учествовали представници ДСИ из Приштине, УНХСР-а, **Шукри Кучи**, општински службеник за повратак из Суве Реке и представници Министарства за повратак.

СТВАРАЈУ СЕ БОЉИ УСЛОВИ

Након кратког уводног излагања, председавајући је замолио представнике осталих институција за изношење својих гледишта о повратку, при чему је била занимљива примедба Урима Мухаџерија (УНХСР, Призрен), зашто међу пристиним расељеним нема жена. Одговорено му је да не заборави да је ово ипак Балкан. Највише пажње изазвало је излагање Шукри Кучија

Уводничари

МАЛИ БРОЈ РЕГИСТРОВАНИХ

Урим Мухаџери, представник УНХСР-а из Призрена, изнео је бројке о регистрованим породицама за повратак из села чији су представници били на другом састанку. Нагласио је да их нажалост није много, свега 14 у пет насеља (Мовљане пет, Лешане три, и Дворане, Речане и Сува Река по два расељена). Мовљане и Речане немају сметњи за повратак, ракао је он, док се у Лешану још ради на организовању међуетничког дијалога. Пошто УНХСР не ради на санацији кућа 3. и 4. категорије оштећења, они не могу много да помогну око обнове кућа, али зато могу да пруже договорену логистичку подршку свим повратницима, навео је Мухаџери.

(Албанца из Суве Реке), који је најпре учеснике упознао са развојним плановима општине и њеним настојањима за повратак. Рекао је да се Мушутиниште убрзано развија у модерну варошицу. У ту сврху завршено је реновирање пута Сопино -Мушутиниште, а да је у току изградња нове школе. Општина улаже велика средства у модернизацију пољопривреде и сточарства, јер друге привредне гране нису довољно заступљене. Фабрика трикотаже у овом селу (изградила је Београдска фирма “Зеленгора” из Умке), издата је у закуп приватном предузетнику из Пећи, који није готово ништа уложио у њен развој. “Да безбедност није лоша и сами сте се више пута уверили, па и ако општина нема значајна средства за помоћ, врата повратка су вам широм отворена, за свих 59 пријављених, али и за друге породице које ће се, надам се, тек пријавити за повратак у Мушутиниште”, истакао је, на крају свог излагања, општински службеник за повратак.

БЕЗ ГРУПНИХ ПОВРАТАКА

Представник Министарства за заједнице и повратак истакао је да се одустало од групних повратака, јер су се показали неуспешним на примеру многих села на Косову, а потом изнео детаље о плановима косовских институција за повратак, где нажалост, нема Мушутиништа.

Милена Петровић (УНХСР, Београд) је позвала ИРЛ да се одазову регистрацији за повратак који је у току, а Урим Мухаџери (УНХСР, Призрен) истакао да у 99% захтева за повратак одговори УНХСР-а и локалних власти позитивно су решени, али да нажалост, УНХСР нема мандат за обнову порушених кућа које су махом IV и V категорије оштећења. Ипак додао је да је ова организација спремна да помогне процес повратка.

Од ИРЛ најпре се јавио **Ранђел Митић** (редовни учесник свих састанака ОРГ Сува Река) и изразио незадовољство што средстава за повратак још увек нема и ако их има за разне инфраструктурне пројекте који, показало се, нису резултирали повратком. "Нама се стално испостављају нови услови за повратак, тако да људи све више губе наду у овај процес", навео је Митић. У дискусији која је потом уследила највише је било питања о условима за повратак и узурпираној имовини.

ПОВРАТАК НА НУЛТОЈ ТАЧКИ

Дан касније одржан је други састанак у готово истом саставу, што се званичника тиче, само су овде били заступљени расељени из осталих села суворечке општине. На њему је било знатно више учесника, а након уводне речи председавајућег говорили су исти представници као и на претходном састанку.

Најпре Шукри Кучи. Истакао је да општина Сува Река сваке године доноси Стратегију урбаног и руралног развоја, а у оквиру ње и планове за повратак расељених, али нажалост повратак Срба је још увек на нултој тачки и поред тога што општина улаже знатна средства у срединама у којима очекује њихово враћање.

Представник Министарства за заједнице и повратак Косова рекао је да су основни услови за повратак смањење сиромаштва, толеранција и суживот различитих нација. Поновио је да се одустало од организованог повратка из већ поменутих разлога. Истакао је да је ово министарство издвојило знатна средства (11 милиона евра) за повратак ове године. Али су тим тзв. РРК пројектом обухваћене само неколико општина (Клина, Обилић и Ораховац...), а међу којима, нажалост, није Сува Река.

РЕЧ РАСЕЉЕНИХ

"Сматрам да су предуслови за успешан повратак, безбедност и одрживост. Безбедност у нашој општини се знатно поправила, али не у тој мери да би се људи потпуно слободно кретали и могли привређивати, због чега је одрживост повратка још увек неизвесна. Моје родно место Мовљане, по питању безбедности, ослања се на увек добре међукомшијске односе са Албанцима,

због чега и у најтежим данима готово да није било жртава, али би земљорадња била неизвесна, јер се већина српске имовине налази у суседним албанским селима", истакао је аутор овог текста, иначе расељено лице из Мовљана. Поменуо је један добар пример међуетничке толеранције на једном од састанака ОРГ када се албански представник села Дворана јавно извинио српском представнику из тог села због пуцњаве приликом посете расељених Дворану и нагласио да најбоље услове за повратак има село Деловце, због близине српске енклаве Брезовица и тамошњег већинског српског становништва.

Милорад Илић, ИРЛ из Лешана, у емотивном иступу рекао је да су они само физички овде, а срцем и душом доле у Метохији. Са комшијама Албанцима никад нисмо били у завади, али нам неко упорно "мути воду", додао је Богдан Митровић расељен из Сопина.

ИЗЛИВ ЕМОЦИЈА

У дискусији ИРЛ, која је потом уследила, било је свакаких питања и ставова, али су се највише сводила на изношење личних емоција. Тако је један од ИРЛ утврдио да се село Деловце распродаје уз помоћ међународних организација, док је други констатовао да неко намерно кочи повратак и упитао општинског службеника за повратак да ли у Дворану постоје политички услови за повратак. Расељеном из Мовљана службеник за повратак је обећао да ће бити скинут са списка непожељних лица и да ће моћи да иде у посету свом крају.

На крају су се сви сложили да су оба састанка била успешна, ако ни због чега другог бар што су ИРЛ-ове општине по први пут добили шансу да јавно изнесу

своје ставове и обрате се директно Албанцима, представницима локалних власти Суве Реке, косовских и међународних институција.

Текст и фотографије: **Златко Петровић***

* Аутор текста је расељено лице из Мовљана и оснивач новоформираног удружења "Родна груди", са седиштем у Младеновцу

КАКО РЕШИТИ ПРОБЛЕМ РОМСКОГ КАРТОНСКОГ НАСЕЉА “ЈУЖНА ОБИЛАЗНИЦА” У КРАГУЈЕВЦУ

ХУМАНО ПРЕСЕЉЕЊЕ

Савети за миграције општинe Крагујевац донео је одлуку о расељању нелегалног ромског насеља које се налази на јужној обилазници Крагујевца, по коме је уопштеном добило и име. Одређена средства од 6 200 евра која би била добијена од Интерсос-а за куповину сеоских домаћинстава, по мишљењу становника насеља, нису довољна, јер су наведена домаћинства у ближој околини Крагујевца скућља. Очекује се добра воља локалних власти, међународних организација и свих других укључених у овај проблем да се он што пре реши. То са нескривеним ишчекивањем очекују и становари десетт расељених породица са преко шездесетт чланова домаћинства.

Као и свако слично насеље “Јужна обилазница”, настало је неконтролисаноградњом од разног отпадног материјала, картона, лима, дасака. Ова насеља настају непланирано, спонтано без основне комуналне инфраструктуре, без струје воде, канализације, одвоза смећа, односно основних хигијенских услова за живот. У Крагујевцу управо овакво картонско насеље насељавају Роми. Начин њиховог становања је последица тешког сиромаштва и социјалне подређености. Наравно да су основни када је уопште ромска расељеничка популација много шири. Пре свега, то се односи на нека од основних права, као што су лична документа, која и овде представљају проблем, али и становање, запошљавање, социјална политика...

ПОТРЕСАН СУСРЕТ

Управо због тога, наша екипа на иницијативу **Досте Палић**, извршног директора удружења “Завичај за повратак”, посетила је насеље да се увери у каквим условима живе ови људи.

Смештено испод пута, слика насеља, до пола укопаног у блато, изгледа потресно. Прилазећи ближе, слика постаје још суморнија. Куће, ако се тако могу назвати ове настамбе, склепане су “с брда с дола”. Струјни

Поглед на насеље „Јужна обилазница“ са истоименог пута

Новинар Уније у разговору са носиоцима домаћинства каблови ко зна одакле доводе струју. Воде нема. На сваком кораку хрпе смеће. Бар бисте то могли да средите, без имало увијања говори им Досте Палић. Пре него што започнемо неку озбиљнију причу. Наравно као и у сваком од наведених насеља око нас се веома брзо искупља буљук деце. Они нешто старији прилазе, с дозом неповерења. Међутим, брзо успостављамо доста присан контакт и почиње прича.

УГРОЖЕНО ЗДРАВЉЕ

“Јужна обилазница је најугроженије насеље што може да постоји у целом Крагујевцу. Боримо се да преживимо. Најгоре је зими када цури вода унутра. Немају деца где да преспавају морамо да се сналазимо како ко уме. Деца спавају на земљи на неким мадрацима. Кревете немамо па не чуди што су нам деца увек болесна и што их водимо у дечји диспансер. Неко има бронхитис, неко је добио астму. Има једно дете које је инвалид, парализовано, има три године. Отпустили су га из болнице, не може ни да устане ни да хода. Мука жива, мада ни са старијим нараштајем није ништа боље. Њихово здравствено стање је такође јако лоше”, реферише **Рагип Бериша**, становник овог насеља. Његова породица је најбројнија од свих. Имам 12 чланова у кући и имам једну просторију 4x4 и другу 4x2,80 метара и ходник 2,40x3,50 метара, додаје Бериша.

Рагип нам прича да овде живе 64 душе у 10 породица. Од тога 40-оро деце и 24 одрасле особе. Од 40 деце половина је старијег узраста преко 15 година, а половина је узраста од бебе па до 15 година. “Видите где ми живимо је поток. Кад крене вода најмање је 10-15 центиметара у соби. Немамо канализацију, без струје смо, без воде. Храну спремамо на смедеревцу. Ложимо све и свашта. Сналазимо се. Неко дрва, неко гуму из контејнера....

БЕЗ ПОСЛА

Рагип додаје да немају проблема са комшијама. Да има неких добрих, а неки су мање добри. Ретко ко их посећује. Један од честих је **Зоран Павловић**, координатор канцеларије за ромска питања при управи града. “Долази често да нас посећује исто и ови из Комесаријата. Нама је једно олакшање кад неко дође, јер увек имамо неку наду када нам нешто обећају. Сада су обећали да ћемо да добијемо та сеоска домаћинства, да ћемо тако да решимо свој статус и одемо из ове рупе”, закључује Рагип.

Исту или готово сличну причу чујемо и од носиоца домаћинства **Ковачи**. “Овде смо од 1999. године. Има зараза што долазе од воде. Мој син **Сафет** био је јако болестан. И друга деца су болесна. Хоћемо да идемо хоћемо да се селимо. Да живимо као остали људи. Да посао тражимо. Од понуђених 6 200 евра за куће, од **Драгане** из Интерсос-а не можемо да купимо сеоско домаћинство. Када бисмо удружили паре можда бисмо нешто и пронашли. Овако смо обишли читав крај и ништа нисмо могли да пронађемо по тој цени”, закључује наш саговорник.

Ретко ко је од њих запослен. Кажу била су четворица, али су плате биле мале. Живе од “контејнера”. **Бериша Беким** има шесточлану породицу. “Радим кад има приватно, кад нема не радим, издржавам се, али није то то. Много бедно се овде живи. Када би добили те куће било би много другачије. Ми смо из Обилића, повратка тамо нема. Овде су ми деца рођена, жена ми је грађанка из Крагујевца. Ту ћемо и да останемо”, прича Беким.

ВИШЕ ЛИЧНОГ АНГАЖОВАЊА

Чињеница је ови људи живе у нехуманим условима и да им је потребна помоћ. Ово насеље се мора реформирати, не само што је то жеља града, већ првенствено због услова у којима ови људи, односно њихова деца живе. То је испод сваке цивилизацијске норме. Међутим, упркос свему, неке ствари себе ради и своје деце морају да ураде и ови људи овде. Несхватљиво је

Представници удружења „Завичај за повратак“ и Уније у разговору са становницима насеља

да и сами у многоме помажу да лакше долази до зараза и опасних болести. То није пропустила наш водич у ово насеље.

“Искрено да вам кажем, уважавајући где и како живите, замерам вам што нисте обезбедили неколико буради, напунили их чистом водом да вам се деца не разбољевају. Недопустиво је вам ђубре буде усред насеља. Позовите Градско комунално, сигурно ћете моћи да га одвезете одавде. Ви сте одрасли и деце има пуно. Схватам да нећете да улажете у куће. Наравно, зато што очекујете да вам се реши бољи стамбени простор. Али овде мало да уредите можете сами. Пара је све мање, град је било расположен да вам помогне, пре свега преко UNHCR-а. О деци водите рачуна, нека похађају школу. Да не остану читав живот на оваквом нивоу”, без имало увијања са жељом да живе здравије и боље била је веома искрена Доста Палић, из удружења “Завичај за повратак”.

Надамо се да ће послушати њене речи и да ће Јужна обилазница у некој ближој будућности бити заиста синоним за оно што и треба, краћи пут ка излазу из града.

Текст и фотографије: Жељко Ђекић

Зоран Павловић, координатор за ромска питања у управи града Крагујевца

ПОСТОЈИ ВИДАН НАПРЕДАК

“Канцеларија за ромска питања је кренула са радом 1. септембра 2006. године, од тог тренутка постоји и моје укључење у живот и рад неформалног ромског насеља “Јужна обилазница”. Моја сазнања су да је негде од 2001/2002. године ту постојало неколико породица. Ово насеље чине ИРЛ ромске националности из Обилића, тачније из села Црквене Водице. Од мог укључења били су без здравствене књижице, без здравствене заштите, без документације, без основних елементарних услова за живот, у смислу крова над главом, воде, струје, канализације. Сада смо у фази њиховог стамбеног решења, односно тражења сеоских домаћинстава уз сагласност и жељу мојих сународника. Желимо да они уђу у систем попутне интеграције. Урадили смо систем здравствене заштите целокупно. Радимо на сређивању личних докумената. Остале су три породице од укупно десет. Увели смо систем децје заштите, деца полако улазе у образовне системе. Економски су оснажене четири породице путем добровољног радног ангажовања, а са остваривањем пројекта сеоских домаћинстава моћи ћемо да решимо и онај набитнији и најтежи проблем, стамбени. Укљученошћу градске канцеларије укључен је целокупан град и то значи да град заиста води рачуна о онима који су зауиста угрожеми. Задовољан сам и срећан добром комуникацијом и међусобним поверењем, што представља добар предуслов за нашу сарадњу како бисмо заједнички могли да решимо оне проблеме који су пред нама”, каже Зоран Павловић.

У ПОСЕТИ РАСЕЉЕНИМ ЛИЦИМА У НЕГОТИНУ

ЖИВОТ У ХОТЕЛУ

У колективном центру "Крајина" смештеном у истоименом хотелу, налазе се 154 расељена и 13 избеглих лица. У овом граду, у југоисточној Србији, тренутно живи 415 расељених лица. Локална заједница је активно укључена у решавање њиховог највећег проблема, стамбеног. Ових дана, 15 расељених породица, нашло се на списку за доделу социјалних станова у које би требало да уселе у септембру месецу. Истовремено, захваљујући Фондацији Дивац и Интерсос-у штри породице су најусиљиле колективни центар и настаниле се у откуљеним сеоским имањима, а још две породице је у фази обраде.

Објективно и правовремено информисање расељених је велики изазов којим се Унија бави већ пуних седам година. За представнике Уније увек је отворено питање да ли је довољан број расељених упознат са дешавањима који утичу на њихов статус и побољшање материјалног стања њихових породица.

ИНФОРМАЦИЈАМА ДО РАСЕЉЕНИХ

Веома често, када смо уверени да смо се максимално ангажовали на пољу информисања код неких активности, на терену долазимо до поражавајућих резултата да увек негде, у некој забити, расељени нису или су јако мало информисани. Не купују дневну штампу, немају времена, а понеки ни жеље, да прате информативне емисије на телевизији, а друштвени живот и размена информација су им веома оскудни. То је био разлог да се екипа сарадника удружења "Свети Спас" упуту до Неготина, како би привремене становнике овог лепог градића упознала са могућностима повратка и об-

нове кућа, која би у Призрену требало да почне у августу месецу. Била је то морална обавеза сарадника Удружења, како би пред достављања коначног списка општини Призрен, што већи број расељених имао шансу да буде укључен у ову акцију. Веома брзо, показало се да нисмо погрешили што смо дошли.

СТАНОВИ И КУЋЕ ЗА РАСЕЉЕНЕ

Као што то обичај и добро понашање налажу, прво смо се обратили домаћину, **Верици Црногорац**, повереници за избегла и расељена лица у општини Неготин. Од ње сазнајемо да је само дан раније, Комисија одлучивала о расподели 20 социјалних станова. На тај начин ће један број избеглица и расељених лица напустити колективни центар и живети под социјално заштићеним условима. Станове је добило 15 породица

Верица Црногорац, повереница за избегла и расељена лица

РЕПОРТАЖА

интерно расељених лица, једна избегличка и четири породице социјалних случајева из домицилног становништва. Усељење у станове се очекује половином септембра месеца. Како то обично бива, мало је станова, а велики број оних који сматрају да су исти баш њима намењени, па је комисија имала непопуларну улогу, али је ипак посао привела крају. Сви добитници станова су становници колективног центра "Крајина". Додела станова је један од већих подухвата на збрињавању оних који су силом прилика (надамо се само привремено) дошли у овај град. Активношћу Фонда Дивац и Интерсос-а до сада су три породице напустиле колективни центар и настаниле се у откупљеним сеоским имањима, а поступак за још две породице је у фази обраде. Када су грантови за самоодрживост расељених у питању, по речима поверенице, они су заобилазили ову општину и расељени нису имали могућности да уз ову помоћ побољшају материјално стање својих породица и одреде се за неки од понуђених видова привређивања. Иако је било разлога да наш разговор траје доста дуже, пошли смо даље у реализацију нашег плана доласка, јер нас очекује дуг пут према Београду. Крећемо према колективном центру који се налази у центру града.

ПРИЈАВЕ ЗА ПОВРАТАК

На путу срећемо старог знанца са којим се нисмо видели пуних 11 година, **Зорана Антића-Зоћета**, расељеног из Призрена. Код првог контакта видно се примећује да нема ни наговештаја од човека који је својевремено био пун енергије и духа. Зоће је данас смирен, рекло би се сувише смирен. Проблеми и неразумевање на сваком кораку утичу на њега тако што му је како нам рече, остало још мало вере у неки бољи живот. На питање који је био мотив да толико велики број расељених дође у Неготин, одговара да су 1999. године, овде упућени из првог сабирног центра (спортски центар Врање). Немајући где, одсели су ту, неко

ПОЧЕТАК ИЗГРАДЊЕ ИЗГЛЕДАН

Представници Министарства за заједнице и повратак, представници општине Призрен и Британске канцеларије у Приштини, потписали су овог месеца трилатерални споразум о изградњи 10 кућа у строгом центру Призрена. Донатор средстава је Британска влада, а средствима ће управљати Министарство за заједнице и повратак. Очекује се да ће ово бити велики почетак изградње порушених кућа у центру града. На расписаном конкурс, као најбољи је оцењен пројекат Данског савеза за избеглице (DRC) Косова, тако да ће ова организација најзад спровести дуго планирану реконструкцију кућа у Призрену. У свему томе, поред Општине Призрен, помагаће им и Удружење "Свети Спас". Почетак изградње планиран је до краја августа месеца.

Зоран Антић - Зоће у разговору са Злајком Маврићем, извршним директором ЛНВО „Свети Спас“

време, док се не организују за повратак. И тако остали до данас. Зоран са породицом као и већина расељених живи приватно. Тешко је, али, како нам рече, није могао да породицу "казни" животом у колективном центру. Они који су у Центру, по њему, заслужују орден. Радује га информација о почетку градње у Призрену и без размишљања и консултације са породицом, одмах се пријављује за повратак. Чекао је да неко много раније покрене то питање.

У причи стигосмо до колективног центра - хотела. Да се не зна повод доласка и структура становника, могло би да се каже идилична слика - "живот на високој ноzi". Споља сасвим пристојан хотел, испред жагор. Пуно људи, једни у ресторанском делу, други на клупама испред зграде. Једно пада у очи код обе групе, нико ништа не конзумира. Препознатљива група, расељени становници хотела, односно колективног центра. Напољу проводе време, а имају га на претек. Унутра

Расељени испред „привременог смештаја“

немају где, осуђени су на простор од десетак квадрата и сталну самоконтролу. Да некеме из других соба не засметају, да својима у својој соби не засметају. Нерадо причају. Чекају боље вести од оних који им дођу у посету. Стотинак ИНФО билтена, колико смо понели на пут, бива одмах разграбљено. Посебно их је заин-

Петар Которчевић са суйружом и аушором шекста

тересовао априлски број, на којем је њихов Призрен на насловној страни. Повлаче се у своју самоћу да на миру прочитају садржај листа. Ми, на Зоћетов предлог, одлазимо у посету **Петру Которчевићу-Которцу**, музичару, члану КУД "Цар Урош". Затичемо га у соби "испод саћа". Унутра преврело. У собици четири кревета. Ствари распаковане, торбе поред. Као да су стигли са пута, или на пут крећу. Па ваљда је то и нормално за становнике хотела. У њима се гости кратко задржавају. Ови наши су изузетак. Још нису отишли, али су им ствари спремне. За сваки случај и нову прилику. Ту прилику је Петар једва и сачекао. На нашу информацију је, не часећи часа, одговорио да до сада није био упознат са активностима на повратку у Призрен, али да је један од најозбиљнијих повратника, само да у групи буде бар још десетак расељених да тамо има са киме да се дружи. Да не буде сам.

НЕСТВАРНЕ ПРИЧЕ

Њему, а и осталима са којима смо касније причали, нестварна делује прича да у Призрену могу слободно да се крећу и причају, па чак и са својим дојучерашњим комшијама Албанцима. Чули су да су се организовале "иди-види" посете, али због удаљености, до сада им нико није понудио да се укључе у ову активност. Обећавамо да ћемо са Данским саветом за избеглице

Споља зграда, унутра јадац

РАЗУМЕВАЊЕ

На паркингу испред општине сачекало нас је непријатно изненађење. Прекорачили смо време за које смо уплатили паркинг, а на ветробрану нас је затекла доплатна карта од 1.250 динара. Иако далеко од веллеграда режим наплате се и овде поштује и ригорозно спроводи. Љубазно особље паркинг сервиса након чуђења шта ћемо ми у Неготину (возило регистарских таблица UNHCR), после увида у SMS поруку уплате, прашта нам грехе и омогућава да нам ипак боравак у овог граду остане у пријатној усмени.

(DRC) и Високим комесаријатом УН за избеглице (UNHCR) настојати да се организује да једна група из Неготина у што скорије време оде до Призрена. Обећањем (које смо касније одмах испунили) завршавамо нашу посету Которчевићу и одлазимо према возилу. На ходнику сада промењена слика у односу на малопређашњу. Ходници пуни расељених, свако хоће да нас по нешто пита. Одавно нису имали посетиоце. Поред Призренаца, ту су и Гњиланци, Суворечани, Ораховчани, Источани, Урошевчани. Испред зграде такође велики број расељених. **Милица Антић, Жарко и Дејан Лукић, Спаса Божиновић...** Прелиставају наше новине. Причају нам о животу у расељеништву. Понављају, тешко се живи. Тврде да је скупље него у Београду. У то се, провером цена на пијаци и у оближњим продавницама, веома брзо и сами уверавамо.

У смирају дана, поздрављамо се и полазимо, уз уверавања да ћемо их поново посетити и да ћемо покушати да део активности везаних за расељене упутимо до њих. Сумирајући резултате, путујући назад Дунавском магистралом, закључујемо да смо обиласком расељених у Неготину, у правом смислу, оправдали постојање и мисију информисања. Или смо, ипак, то требали да урадимо много, много раније?

Текст и фотографије: **Саша Јефтић**

ПОСЕТА РАСЕЉЕНИХ СЕЛУ ДОЈНИЦАМА КОД ПРИЗРЕНА МОЖДА НАЈВИШЕ СТРАДАЛОМ У НЕМИЛИМ ДОГАЂАЈИМА 1999. ГОДИНЕ

И ПОРЕД СВЕГА ЖЕЛИМО ДА СЕ ВРАТИМО

Након 11 година од еџодуса, мало је месџа на Косову и Метохији које расељени нису успели да обиђу, пре свега, због немилих догађаја који су се десили и несиђурности оних који би желели да посетите своје месџо. Једно од њаквих месџа је село Дојнице, ошћина Призрен, у које чак ни највећи број Призренца, због удаљености и лошег љланинског пута, никада није крочио.

И ваш извештач, иако Призренац, захваљујући подршци Данског савета за избеглице, по први пут, са расељенима из овог села и колегама из удружења “Завичај за повратак”, кренуо је у обилазак Дојница.

СРБИЈА

Пут, ако би се то тако могло назвати, тежак, кривудава, јако оштећен. Припадници Косовске полиције који

Долазак у село

су бринули о безбедности расељених, пред сам крај пута одустају од вожње како би сачували возило и до крајњег одредишта настављају пешице. Ми смо некако успели да се изборимо са недаћама и након проласка кроз Скоробиште, настањено Албанцима и Муслиманима-Бошњацима, стигосмо до Дојница. Наша камера је забележила и мало чудан, несвакидашњи, рекло би се скоро намештен догађај. На путу од Скоробишта до Дојница двојица мештана поред којих смо прошли у једном тренутку гласно, у исти мах узикнуше “Србија”. Шта смо могли него да, такође гласно, кроз отворене прозоре, одговоримо “То, брате!”. Након тога смех у колима. Нисмо се томе надали.

ГДЕ СУ НАШИ

На уласку у Дојнице, сви се окупљамо на једном месту, а представник Данског савета нас упознаје са

нашим домаћинима: са директором и службеницима Канцеларије за заједнице и повратак општине Призрен, представницима UNHCR-а, OSCE-а, Косовске полиције, KFOR-а и осталих који су били укључени у организацију овог догађаја.

Добродошлицу расељенима је пожелела и **Игбалка Фазлија Рама**, општинска службеница за повратак у Призрену. Део расељених, чијим најмилијима се губи траг у овом селу, покушали су да буду прагматични и избегну куртоазне говоре.

Бисерка Стефановић је видно узбуђена упитала: “Да ли ми некога можемо да питамо где је овај народ који је овде живео и ко је направио пустош од села. Да ли наше драге комшије то могу да нам кажу пошто овде може први да стигне само комшија, нико други.”

ДИВЉА РУКА

Ајредин Алија, шеф Канцеларије за локалне заједнице у Призрену, покушао је да присутнима укаже на то да је посета организована у циљу информисања ради доношења одлуке расељених о повратку, те да су питања које госпођа Стефановић поставља за неке друге институције, а не за Канцеларију за повратак. Присутнима је представио комшију из села Скоробишта, председника месне заједнице, господина **Бајрама Рецу**, који је изразио жељу да дочека своје сународнике и да им се обрати у своје име и име мештана Скоробишта. Реца је подсетио на добру сарадњу који су увек имали мештани ова два села.

Бајрам Реца, Ајредин Алија и Игбалка Фазлија Рама пожелели су добродошлицу

“У време немилих догађаја 1999. године, рекао је Реца, мештани Скоробишта су кантама са водом

покушали да гасе пожаре, али се у томе није успео. Што се убистава тиче, наставио је Реџа, јасно је да неко зна како се то десило и ко је то урадио, али сада не могу да причам о томе. Ја сам на крају рата присуствовао сас-танку на којем је командант **Дрини** предложио да Срби не напуштају своје село, али дивља рука је учинила своје. Ви имате сигурно те податке.”

СВЕ СЕ ЗНА

Више расељених је углас одговорило да имају све податке и да све знају, али да од Реџе желе да чују где су Срби из Дојница и ко је одговоран за недела. **Живо-рад Стојковић**, учесник ОРГ, заслужан за укључење овог села у програм “иди-види” посете објаснио нам је да је у селу убијено 18 становника. Углавном стараца који су остали на својим огњиштима претпостављајући да им нико неће учинити ништа, јер забога ни они током свих ових немилих догађаја нису никог ни криво погледали. У селу је било 40 кућа. До 1999. године, живело је 25 активних домаћинстава. Након рата, остало је 17 стараца који су, претпоставља се убијени, јер се још увек воде као нестали.

“И поред свега тога дошли смо по први пут. Дошли смо са намером да обиђемо огњишта, очекујемо да ће се створити услови за повратак, да ћемо да обновимо куће и да ћемо да се вратимо”, завршио је Стојковић. Његову причу наставља **Илић Ненад**, који стојећи испред своје куће, прича: “До 1999. године ово село је било живо. Славиле су се славе, преславе, одржавале се игранке на које су долазили млади свих националности из околних села, па и из оних удаљенијих. Са комшијама из села Скоробишта смо веома добро живели. Међутим, рат је учинио своје. Све је спаљено, уништено. Њих 17 се још води као нестали. Само је један пронађен у дворишту. Сахрањен је у Крагујевцу, где се сада налази у расељеништву део његове породице. Желели смо да дођемо, видимо село и покушамо да се вратимо. Овде је ваздух и околина изузетна. Надам се да ће нам се омогућити да још који пут дођемо и постепено стварамо услове за повратак.

ГОРЧИНА НА КУЋНОМ ПРАГУ

На прагу куће затичемо и **Петка Стевановића**. На месту где би требала да буду врата куће, љуби праг: “Овде сам одрастао. Овде смо се сви окупљали на разговор. Сада смо свуда расути. Родни крај је родни крај. Чим се створе услови, вратићу се иако имам 66 година. Бајрам Реџа је рекао само делић онога што зна. Све се зна и ко је палио и ко је убијао. Није било разлога за то. Лепо смо живели са комшијама. Мени је на свадби

17 “НЕСТАЛИХ”

Ово село је након 1999. године познато у овом крају по томе што је у њему остало да живи 17 мештана, већином стараца, и сви су према неким сазнањима убијени. Губи им се траг. За сада се евидентирају као нестали.

старојко био **Ајвас Џафери**, а старојко је ујак по српској традицији. Седам дана смо славили свадбу. Све је то прошло. Сада живимо у Крагујевцу далеко од свога дома. Опет ћу доћи и надам се да ћу се вратити. Не замерите ми на сузама. Емоције су јаче. Ипак сам овде провео најлепше године. Бисерка Стефановић је све време само плакала. Суза сузу стиже. “Шта им је дрвеће било криво. Зашто су све срушили. Где ће им душа. Да исеку воћњак?”, пита, више онако за себе.

“Ову кућу сам правила са сестрама. Шест сестара. Камен из реке смо саме вадиле да саградимо дом да нам деца и родитељи живе као људи, и када смо све урадили ево шта је урађено, све је порушено. Оставићемо да им Бог суди”, прича **Ива Стојковић**. Након краће паузе и јецаја, наставља: “Како немам неки срп да ја овде ишчепрам. Дајте нешто да откопамо улаз у по-друм, све ми говори да су и они ту негде. “Они су одведени из села, знам то, рекли су ми. Немој да се узнемираваш без потребе”, теши је Биса.

НЕ ОДУСТАЈЕМО

У дну имања стоји замишљен **Владимир Стевановић**. Једе јабуку са свог плаца: “Непрскана, здрава јабука. Никада је нисмо прскали. Здрава јабука. Јабука је знак за ово село, знак за живот. Овде је све здраво, и ваздух и вода. Нажалост, морали смо све ово да напустимо”, каже Владимир.

“Људи желе да се врате. Све зависи од тога да ли је општина и међународна заједница спремна да подржи програм повратка. Има велики број заинтересованих лица. Овде се радило, живело, школовало. Никада нисмо заборавили своје село. Мештани из Скоробишта су били заштићени са наше стране за време рата, а ето како су нам они вратили. Свесни смо да наши нису међу живима, али да макар знамо где да им запалимо свећу. Молимо оне који нешто знају да нам кажу, да их сахранимо као људе”, наставља Стевановић.

Због сложености проблема, тешко је било пратити раније предвиђени план обиласка и наговорити расељене да након обиласка напусте село. Чини се да би ту и остали да има и најминималнијих услова. Ипак, након краћег убеђивања организатора да се план активности мора поштовати, група напушта село са надом да ће се убрзо вратити. За стално.

Забележили: **З. и А. Маврић**

ИЗ ДЕЧЈЕГ УГЛА

СУСРЕТ СА ЗАВИЧАЈЕМ

Свако памти свој завичај по нечему лепо, дружењу са пријатељима, шетњама по зграду, старим зградама и сџоменицима, кришењу, рођенданима, првој лушки, бициклу, првим сузама...

Ја нисам имала довољно година да упамтим све то, јер сам свој завичај Призрен напустила са непуне три године. Ничега се нисам сећала ни августа месеца ове године, једанаест година од одласка из Призрена, те не могу рећи да ми је недостајао, јер кажу да ти је завичај онде где су ти мама и тата.

ГРОЗНИЦА ПРЕД ПУТ

Ипак, желела сам да видим место свог рођења, место где сам направила први корак и проговорила прве речи. Место одакле сам отерана.

О Косову и Метохији учила сам у школи, понајвише о црквама, те сам силно желела да једног дана видим Грачаницу и Симониду.

Та жеља ме је и повела на пут. Кренула сам сасвим непланирано, у касним поподневним сатима, како иначе мој тата увек креће.

После пет сати пута ушли смо на Косово и Метохију. Била сам узбуђена, већ је падала ноћ и у даљини сам угледала велики осветљени споменик. Тата ми је објаснио да је то Газиместан. У мислима сам покушала да дочарам део косовског боја из давне 1389. године. Радозналост је расла, али и скривени страх од људи који сада живе тамо, с обзиром да је поноћ већ прошла, а ми смо се кретали путевима за које сам чула само по

Поглед са Каљаје

лошим стварима. Пролазимо кроз Малишево. Пуно људи на улици и кафићима. Чудно за ово доба ноћи. Тата ми објашњава, месец Рамазана. О томе сам до сада чула само из песама Бијелог дугмета.

СУСРЕТ С РОДНИМ ГРАДОМ

Убрзо смо стигли у Призрен. За разлику од Малишева, овај полуосветљен град је увелико спавао. Тата

У Светим Арханђелима

ме је прво одвео до зграде где смо живели. У тренутку када сам је видела пожелела сама да се свега сетим, стана, другарица, моје прве вожње бициклом. Али, ничега се нисам сећала.

Ноћ смо провели на Брезовици уморни од дугог пута и узбуђења. Могли смо да спавамо и у Призрену, али би то за мене, први пут после једанаест година, било сувише.

Рано ујутро поново смо се спустили до Призрена. На улазу у град дочекао нас је манастир Светих Архангела. Осим слике о малом манастиру који је опет изниклао из рушевина, понела сам за успомену и једну бројаницу.

Најзад, Призрен дању. Мој град. Одушевила сам се градом, старом калдрмом, мостовима кафићима, реком Бистрицом за коју сам знала да постоји, а чији жубор нисам упамтила.

ПОГЛЕД СА КАЉАЈЕ

Пут према Каљаји ме је подсетио на тужну прошлост. Свуда око мене су биле порушене и спаљене куће Поткаљаје. Ту негде у близини је и куће мога деде. Спаљена и порушена.

Црква Светога Спаса реновирала се, те нисам могла да уживам у њеној лепоти. На сам врх тврђаве Каљаја стигла сам задихана. Поглед на град је неописив. Нисам могла да верујем да је све то Призрен. Питала сам, наивно, да ли је то цело Косово. Тата се насмејао. То је ипак све само Призрен. Предивно. Велики, сунцем обасјан град је био прелеп. Пожелела сам да поново живим у њему, у царском граду. Гледала сам са висине куће, цркве, џамије, реку. Гледала сам га као један прелепи град, без насиља и ратова. Мој град.

Моје мисли прекинула је песма са џамије, која се чула у целом граду, за мене необична песма, у којој је било и туге и среће. Песма са џамија, а одмах затим и звона са цркве Св. Ђорђа означавала су подне у Призрену. Зар већ. Морамо да сиђемо са Каљаје и наставимо обилазак града. У шетњи градом тати су прилазили многи људи и поздрављали се. Сви су били пријатни и благонаклони. Питала сам се како онда изгледају они други...

На Каменом мосту

Црква Св. Ђорђа у коју сам ушла, одушевила ме је својом величином и лепотом. Њени још увек голи зидови без фресака сведоци су да је скоро била уништена, па поново обновљена.

После краћег одмора, уживања у специјалитетима призренске ћевабџинице, обавезног фотографисања за успомену на познатом Каменом мосту, и гутљаја хладне воде са Шадрвана, кренули смо даље.

ПУТ КА МАНАСТИРИМА

Пролазимо кроз Ђаковицу, Пећ па све до манастира Високи Дечани. Дочекао ме је диван манастир, у коме сам се наједном осетила безбедно. Тај осећај ме је пратио све до Пећке Патријаршије. Живописно обојени манастир са лепим конацима и зеленилом, много цвећа учинио је да осетим неку унутрашњу радост.

У порти Пећке Патријаршије

У хладовини манастира фреске су приказивале Исусово мучење, догађаје из далеке прошлости о којима су причале монахиње. Наишли смо на службу, песма монахиња пријала ми је као мелем на рану.

ИСПУЊЕНА ЖЕЉА

И ево ме најзад на путу ка Грачаници, на путу ка Симониди. Била сам узбуђена што ћу најзад видети прелепу фреску Симониде о којој сам учила у школи.

Да су барем са мном моје другарице **Милица**,

Анђела, Лола, Сара, Кристина,

па да заједно уживамо и дивимо се. Ушла сам у манастир, осликан дивним фрескама. А онда угледах Симониду. Срце ми је јаче куцало, како је дивна помислила сам. Жалила сам за њеним ископаним очима. Али иако ми је деловала несрећно и тужно као да је желела да ми каже да

Фотографија са Симонидом

иако јој је «Арбанас ножем ископао очи» наша вера треба да буде јака, праведна. Била сам пресрећна да сам са пута могла да понесем најдражу успомену, фотографију са Симонидом.

САМО ЈЕДНО МЕСТО НА СВЕТУ СЕ ЗОВЕ ДОМ....

На путу ка свом новом пребивалишту - Београду, у мислима сам се поново вратила Призрену.

Мале улице, стара калдрма, необичне куће, Камени мост преко реке Бистрице, поглед са Каљаје, зграда у којој сам живела, у којој сам прославила своја три рођендана, то је мој дом, мој завичај. Волела бих да данас тамо живим, идем у школу, имам своје другаре, прослављам своје рођендане. Па зар није најлепше да одрастеш тамо где си се и родио? Некада неке то није омогућено...

Анђела Маврић*

*аутор текста је четрнаестогодишња девојчица која је након 11 година први пут посетила родни град Призрен

За успомену

ОБЈЕКТИВ СА КИМ

Долазак у село...

... и обилазак порушених домова.

Новоизграђена црква и у њеној порти...

Баковица:

...две од четири преостале Српкиње у зраду.

Кућа Сџанојевића док је била узурпирана (2009. год)...

Љубижда:

... и данас по одласку узурпијора.

Фото: Бранислав Скробоња и Златко Маврић

ИНФО

РАСПУШТЕНА ОПШТИНА ПРИЗРЕН-ИЗАБРАН КООРДИНАТОР

Након недавног распуштања општине Призрен, као и још десетак општина на КиМ, због незадовољавајућег рада, за координатора за општину Призрен именован је **Зоран Бошкојевић**. Његов задатак је да координира рад служби ове општине. Бошкојевић је искористио присуство представника ОРГ Призрен да са њима одржи неформални, консултативно-информативни састанак, истичући значај заједничког рада у интересу оних који у општини Призрен живе и оних који намеравају да се врате. Учеснике ОРГ Призрен је охрабрило размишљање координатора да канцеларија општине треба да се из Штрпца спусти ближе Призрену, за сада у Средску, где постоје сви услови за рад, а канцеларија би била на дохват руке онима које уствари и представља.

ВИСОКИ КОМЕСАРИЈАТ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА ЗА ИЗБЕГЛИЦЕ - КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ИМОВИНСКА ПИТАЊА ОТВОРИО ТРИ КАНЦЕЛАРИЈЕ У ЦЕНТРАЛНОЈ СРБИЈИ

UNHCR је отворио три канцеларије за имовинска питања да би пружио помоћ свим оним лицима која су поднела имовински захтев Косовској агенцији за имовину.

Ако сте примили писмено обавештење од UNHCR канцеларије за имовинска питања или од надлежне агенције у којем се каже да је поднешен имовински захтев за имовину за коју имате правни интерес молимо Вас да ступите у контакт са било којом од доле наведених канцеларија.

Канцеларије UNHCR-а за имовинска питања са којима можете ступити у контакт:

Београд: Вишеградска 23, Тел: 011/362-13-93; 362-13-94 Факс.011/361-27-48,

Ниш: Душанов Базар (Купола) Спрат II, канцеларија бр. 210, Тел: 018 203-777,

Крагујевац: Лоле Рибара 9, спрат I, Тел: 034 330-234; Факс: 034 335-244

Чланице Уније

Божур – Смедеревска Паланка, Француска 20, тел: 026/313-893, e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије – Београд, Скадарска 40а/II, тел: 011/275-4436, e-mail: gkim@eunet.rs, www.glaskim.rs

Завичај за повратак – Крагујевац, др Јована Ристића 212, тел: 034/387-714, e-mail: zavico@infosky.net

Југ – Краљево, Цара Душана 27/39, тел/факс:036/320-430, моб: 064/64-502-61, 065 8564-981,

e-mail: agrkovic@yahoo.com, aleksandargrkovic@unijakm.org

Свети Никола – Луја Адамича 26 Д, Нови Београд, Тел/факс: 011/26-06-930, e-mail: svnikola@scnet.ty

Свети Спас – Београд, Балканска 25, тел: 011/2686-161, e-mail: svetispas@eunet.rs, www.svetispas.org

Срећна породица – Ниш, ТПЦ Калча ламела Д, I спрат, бр. 121, тел: 018/290-066,

e-mail: vulicevicr@bankerinter.net

Унија – Канцеларија у Београду – Крунска 15, тел: 011/324-5410, 323-1005, 303-5392; Факс: 303-5393
e-mail: unijakm@eunet.rs, www.unijakm.org

Унија М – Грачаница бб, +381(0)38 227 987, +381(0)62 518 108, +377(0)44 897-578,
e-mail: program@unijamkosovo.org, programunijam@yahoo.com

УНИЈА ИНФО – Главни и одговорни уредник: **Жељко Ђекић**; Уређивачки одбор: **Бранислав Скробоња** (председник), **Златко Маврић** и **Радмила Вулићевић** (чланови); Технички уредник: **Гордан Блажић**; Насловна страна: **Златко Маврић**

Адреса редакције: Крунска 15, 11000 Београд, тел/факс: 011/323-1005; Факс: 303-5393; e-mail: unijakm@eunet.rs

Штампа: "Maxima Graf", Петроварадин; Тираж: 5000 примерака; Бесплатан примерак; ISSN 1820-3531, COBISS.SR-ID 117382153